SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

GODINA II BROJ 27 | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 5 JUL, 1949 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

Univerzitetska biblioteka "Svetozar Marković" Beograd, fah 349

ZLO RADJENJE...

Branko DRAŠKOVIĆ

»Jugoslovenska vlada insistira na tome da se ispravi istoriska nepravda i taj se zahtjev mora zadovoljiti«.

To su bile riječi A. Višinskog, koje je »Pravda« citirala 21 aprila 1947 godine, a kojima je on na moskovskom zasjedanju zamjenika ministara spoljnih poslova četiri velike sile isticao opravdanost jugoslovenskih zahtjeva prema Austriji, i ondašnji stav sovjetske vlade, kojim su ti zahtjevi zvanično podržavani. Pretstavnici tri zapadno-kapitalističke vlade: general Klerk u ime Sjedinjenih Američkih Država, Hud u ime Velike Britanije i Pari u ime Francuske, rukovodeći se — prirodno — posebnim računima i kombinacijama svojih vlada, uporno su, kao i uvijek uostalom, zastupali suprotno gledište i do kraja ostali pri njemu.

Danas, međutim, poslije nedavne pariske bestidne trgovine našim bitnim nacionalnim interesima, poslije jeksik-nagodbe iza zatvorenih vrata Savjeta ministara spoljnih poslova, kojom prilikom su na neviđen način pogažena i naša istoriska prava, i njihova svečana obećanja, i međusavezničke obaveze iz vremena narodnooslobodilačkoga rata, a samim tim, i osnovna načela na kojima bi morao da počiva sistem izgradnje međunarodnog mira i bezbednosti, ista moskovska »Pravda« citira istog Andreja Višinskog ovako:

»Što se tiče pitanja austriskog ugovora, pariško zasjedanje uspjelo je da dovede do sporazuma u tom pitanju usled činjenice da su vlade Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije i Francuske morale da promijene svoj stav u toj stvari.«

Obje ove izjave Andreja Višinskog, potpuno različite po duhu i riječima, zaslužuju naročitu pažnju i što podrobniji osvrt. Prije svega, treba ih sagledati u sklopu svih okolnosti pod kojima su date, jer će se tako doći do onih zaključaka koje je Višinski, kao pretstavnik sovjetske spoljne politike, na očigledno neprikladan način, pokušao da izmanevriše baš zato, što smisao pariskih odluka ima daleko drukčiji značaj od onoga što se želi da pretstavi nedorečenim i šturim tekstom njegove posljednje izjave.

Pripreme mirovnog ugovora sa Austrijom, kao što je poznato i našoj, i svjetskoj javnosti, razvlačile su se više od dvije i po godine samo zbog toga, što su postojala principijelna razmimoilaženja sovjetske vlade s jedne i vlada SAD, Engleske i Francuske, s druge strane, u pitanjima:

— Opravdanih teritorijalnih zahtjeva Federativne Narodne Republike Jugoslavije na Slovenačku Koruškú i autonomiju za one njene djelove koji bi ostali u sastavu Austrije;

— Pravičnih zahtjeva FNRJ da joj Austrija plati ratnu štetu koju su nam nanijele njene jedinice u sastavu njemačko-fašističkih okupacionih trupa; i

— Opravdanih zahtjeva Sovjetskog Saveza na ime naknade za njemačku imovinu koja se nalazi na teritoriji Austrije.

Pretpostavljajući ispunjenje ovih zahtjeva, svih skupa i svakog pojedinačno, kao uslove bez kojih se ne može govoriti o pravičnom miru s Austrijom, vlada FNRJ — rukovodeći se kao neprikosnovenim principom, principom samoopredeljenja naroda — čvrsto je vjerovala da će i po suštini sovjetske spoljne politike, kao politike jedne socijalističke zemlje, i po zadatku doprinosu sovjetskog i njenih naroda likvidaciji hitlerovske fašističke vladavine, bar u Sovjetskom Savezu imati nesumnjiv oslonac za zadovoljenje svojih bitnih nacionalnih interesa. Pri tome je svaki akt jugoslovenske vlade, upravljen na ostvarivanje navedenih zahtjeva, bio odmjeravan ne samo u saglasnosti s punom demokratičnošću i osjećanjem potrebe za održanje mira i konstruktivne saradnje među narodima, već i njenom gotovošću na ozbiljne materijalne žrtve i kompromisne predloge. Najvećim dijelom, istini za volju, ona je to činila zbog toga da ne bi svojim užim nacionalnim, ma koliko pravednim i neosporivim zahtjevima, dovodila u pitanje opšte interese mira i međunarodne saradnje, a prije svega interese sovjetske spoljne politike, na koju se iz Jugoslavije gledalo kao na izraz interesa i težnji svega progresivnog čovječanstva, pa i naše zemlje u njemu.

Nažalost, pariske odluke Savjeta ministara spoljnih poslova jasno govore da se o svemu tome na sovjetskoj strani nije vodilo računa, a da i ne govorimo na strani onih zapadno-kapitalističkih snaga koje su u njemu imale svoje pretstavnike. I ne samo da se o takvim jugoslovenskim shvatanjima i jasno izraženim težnjama nije vodilo računa, već se išlo i dalje od toga. Bez obzira šta se govorilo na riječima, na djelu se konačno srozalo na liniju poricanja jugoslovenskih nacionalnih interesa i istoriskih prava. Srozalo se na liniju onakve politike prema Jugoslaviji, kakvu zvanični pretstavnici zapadno-kapitalističkih zemalja sprovode prema njoj, otkako su — zbog njenog korjenitog društveno-političkog preobražaja — u nemogućnosti da je, kao što je to nekada bilo, smatraju svojom prćijom. Na pariskom zasjedanju najbitnijim interesima naših naroda potkusurivani su i plaćani i takvi dobici, za koje je — kad bi stvari išle kako treba — bilo dovoljno da se ima principijelan, nepokolebljiv — sovjetski stav.

Naši se narodi pitaju, kao što se, uostalom, pita i sva napredna i poštena svjetska javnost, — kome je to trebalo?

Zar je bilo potrebno da se zataji u podržavanju naših opravdanih zahtjeva kojima je trebalo ukloniti zle posljedice rada versajskih i sen-žermenskih mirotvoraca? Zar je bilo potrebno da se ne pomognu naši zahtjevi za izmjenom jugoslovensko-austriske granice, za davanjem političke, kulturne i privredne autonomije ovom djelu Slovenačke Koruške koji bi ostao u sastavu austriske države, za ispunjenjem naših pravičnih reparacionih zahtjeva, samo zato da bi se — makar i lakše — došlo do 150,000.000 dolara, do austriskih petrolejskih uređaja, ili do dobara kompanije Dunavske plovidbe, kad se na sve to polagalo puno pravo i inače? Zar se smjelo za te — u najmanju ruku fetišizirane — materijalne dobitke baciti na kocku moralno-političke kredite, na koje su naši narodi, kao i sve progresivne snage u svijetu, kad je riječ o autoritetu sovjetske spoljne politike, ponajprije računali! Naravno da nije trebalo učiniti i naravno da se to nije smjelo učiniti!

Zašto je do toga — uprkos svemu — došlo, neće objasniti Višinski nikakvim svojim, nasiluboga, nategnutim izjavama i tobožnjim uvjeravanjima da je do pariskog »sporazuma« došlo »usled činjenice što su vlade Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije i Francuske morale da promijene svoj stav...« (!)

Uprkos uzaludnim nastojanjima Višinskog da umiri savjest sovjetskog partiskog i državnog rukovodstva, ostaje nepobitno da je do prodaje interesa naše zemlje zajedno sa interesima koruških Slovenaca i ostalog jugoslovenskog življa u Austriji došlo samo zbog ničim neizazvane promjene sovjetskog stava. A taj stav je po svom karakteru direktno suprotan onoj spoljnoj politici, kakvu od Sovjetksog Saveza očekuju mali i veliki narodi koji se bore za svoje nacionalno i socijalno oslobođenje. On je, u odnosu na nas, direktno neprijateljski, pa — samim tim — i antidemokratski, antisocijalistički — direktno kontrarevolucionaran.

Korijeni takvog stava, o tome nema diskusije, leže u onim informbirovskim koncepcijama koje, kao i svako drugo srozavanje s pozicija marksizma-lenjinizma, moraju dovesti do ničim neodbranijve besprincipijelnosti svojih inicijatora i apologeta. Idući tom »razvojnom linijom«, oni će uskoro početi da dokazuju kako je potreban i smak svijeta, samo da bi Jugoslavija, s njenim partiskim i državnim rukovodstvom, doživjela svoj slom!

I pored pilatskog pranja ruku Andreja Višinskog i »Pravde«, po kome su, tobož, »pretstavnici Jugoslavije već prije dvije godine dana, tj. dugo prije pariskog zasjedanja Savjeta ministara spoljnih poslova, vodili iza leđa Sovjetskog Saveza tajne pregovore s pretstavnicima Velike Britanije Noel Bekerom i Mak Nilom« i da zbog toga »sovjetska vlada ne može preuzeti nikakvu odgovornost za posljedice tih zakulisnih pregovora«, baš zato što je o tim razgovorima sovjetska vlada bila obavještena, preko Višinskog glavom, daleko prije njihovog početka i baš zato što u njima nije bilo ničega o čemu sovjetska vlada nije bila unaprijed i u potpunosti upoznata, — ona snosi najtežu odgovornost za nečastan ishod pariskog zasjedanja Savjeta ministara spoljnih poslova.

Ma koliko se upinjao, Višinski nikome neće dokazati da se stav njegovih američkih, engleskih i francuskih ortaka u Savjetu ministara promjenio naprosto zato, što je njihov stav u odnosu na Jugoslaviju i po suštini pariskih odluka ostao onakav, kakav je bio od početka — neprijateljski i neprihvatljiv. On je bio i ostao takav zato što nije priznavao životne interese i istoriska prava zemlji-saveznici iz oslobodilačkoga rata, zato što je ignorisao sve opravdane zahtjeve koje je Jugoslavija postavljala u vezi sa sklapanjem mira sa Austrijom.

Isto tako, i sama Austrija, iako juče zaraćena strana, danas, zbog istovjetnosti interesa svojih upravljača sa interesima njihovih američko-engleško-francuskih pokrovitelja i, ma koliko to izgledalo apsurdno, zbog osjećanja privilegisanog položaja pred pariskim zasjedateljima u poređenju s Jugoslavijom, nije izmijenila svoj raniji stav, pošto joj to nije ni bilo potrebno.

Najzad, pošto nije odustala ni od jednog od svojih bitnih i principijelnih zahtjeva, takođe ni Jugoslavija nije promjenila svoj stav.

Šta se, onda, kad je svako od njih ostao pri svom stavu, nameće kao nepobitan zaključak? Samo i isključivo to — ukoliko je uopšte došlo do čijeg neočekivanog zaokreta, odnosno do promjene stava — da je do toga došlo jedino od sovjetske vlade. Nama je taj stav poznat, ruku na srce, ima više od godinu dana.

Vanžo je zapitati se, dokle će dospjeti Andrej Višinski, sprovodeći takav stav sovjetske spoljne politike?

Buržoaski komentatori, sa zluradošću na račun Jugoslavije, na račun Sovjetskog Saveza i na račun čitavog demokratskog pokreta u svijetu, ukazuju na to, da »Jugoslavija plaća račun za svoj ideološki sukob sa Kremljem i Kominformom«. Ali nije naša krivica da buržoaska piskarala imaju razloge za ovakve komentare. Čija je krivica i ko daje razloge zluradim buržoaskim komentatorima da potkopavaju jedinstvo socijalističkog svijeta i demokratskog pokreta uopšte, na tome bi trebalo da se zamisli Andrej Višinski, i da iz toga izvuče prirodan i jedino pravilan zaključak.

A naš bi narod još samo dodao: »Zlo rađenje, gotovo suđenje«.

TELEGRAM MARŠALA TITA VASILU KOLAROVU POVODOM SMRTI GEORGIJA DIMITROVA

Povodom smrti pretsednika ministarskog saveta Narodne Republike Bugarske, Georgi Dimitrova, pretsednik Vlade FNRJ, maršal Jugoslavije Josip Broz Tito uputio je zameniku pretsednika Ministarskog saveta NR Bugarske Vasilu Kolarovu sledeći telegram:

»Gospodinu Kolarovu, zameniku pretsednika Ministarskog saveta i ministru inostranih poslova Narodne Republike Bugarske

Sofija

Duboko nas je potresla smrt velikog borca radničke klase, pretsednika Vlade Narodne Republike Bugarske Georgi Dimitrova.

Molim vas primite najiskrenije saučešće u moje lično ime i u ime Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Josip Broz Tito
pretsednik Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije«

ANTE R. BOGLIĆ

Prerano, u pedeset četvrtoj godini, smrt je istrgla iz našeg književnog života vrednog trudbenika a naše napredne književnike iz predratnog perioda lišila dragoga druga, pesnika koji je od zrelih svojih godina zadržao izvesne osobine revolucionarnog romantičara iz mladosti, ali se na mnoga najveća pitanja društva i epohe odazivao kao pošten i napredan čovek, kao pesnik radnih ljudi.

Sećaćemo se njegove mršave, pomalo pognute figure, njegova nervna lica izbrazdana mnogim nedaćama, njegova ispupčena čela iza koga su vrile asocijacije i na koje je padala razbarušena kosa, sećaćemo se dugih razgovora koje je voleo i u kojima se zanosio, uzbuđujući se, gneveći se na nepravde i maštajući o revolucionarnoj izmeni društva, — dugih razgovora pri kojima je nestrpljivo morao hodati bilo na ulici bilo u sobi, jako su mu noge bile bolesne od posledica prvog svetskog rata i od nošenja mahom tuđe obuće u mladim danima. Sećaćemo se njegovih pomalo romantičnih pesama sa simboličnim slikama o patnjama radnog naroda i o neminovnom oslobođenju, koje je kazivao drugovima pre objavljivanja, njegovih istupanja na naprednim priredbama u Beogradu i u provinciji. Pre dve godine on je jedan deo svojih poetskih ostvarenja sakupio u zbirci »Deset godina«, u kojoj je, iako pomalo romantično-simbolično, ali poetski i ljudski iskreno reagovao na velike događaje koji su se odigravali u tom periodu, od monarhofašističke diktature u staroj Jugoslaviji ,od građanskog rata u Španiji do okupacije Jugoslavije i oslobodilačkog rata i oslobođenja.

Oslobođenje Zagreba bilo je za Anta Boglića spasenje njegova života, pošto je, uhapšen 1944, od Nemaca i ustaša bio određen za taoca koji je svakog časa imao biti ubijen. Iznuren do krajnih granica, spasen iz neposredne smrtne opasnosti uoči bekstva Nemaca — jer ustaše više nisu imali vremena da ubijaju sve određene taoce — Boglić je pozdravio Oslobodilačku armiju, čije pobede je pratio iz okupiranog grada.

Rođen 1895, u Stonu kraj Dubrovnika, Boglić je, tek što je svršio učiteljsku školu, 1915 godine bio mobilisan u austrougarsku vojsku i odveden na italijanski front. Gorka saznanja i moralne krize iz rata privukli su ga naprednom pokretu, čiji je neodređeni simpatizer bio. Posle rata pokušao je da nastavi studije, ali mu to uslovi u staroj Jugoslaviji nisu dopustili. Nastojeći da studira, iskusio je sve nedaće kojima kapitalističko društvo obasipa mladog siromašnog čoveka. Bio je i ulični pevač, i sitni činovnik, i korektor u novinama, i radnik na gradilištu, dok nije dospeo u pozorište. Dugo godina bio je pevač u horu, i tek kasnije postao član Opere te mogao olakšati životne uslove svoje porodice. Pesme je počeo objavljivati 1923 u zagrebačkim časopisima, kasnije u beogradskim. Do 1930 objavio je zbirke pesama: »Pesme«, »Ulica, vetar i ja«, »Ledene kiše« i »Crteži s periferije«. Za objavljene pesme u staroj Jugoslaviji pesnik nije dobijao ili gotovo nije dobijao nikakav honorar.

Inspirisao se mahom socijalnim temama i motivima, kojima je prilazio jednom humanističkom osećajnošću i koje je obrađivao pomalo simbolički, maštajući o barikadama i dozivajući crvene zore. Od 1930 učestvovao je u radu grupe naprednih književnika u Beogradu, koji su poveli jasnije određenu borbu na strani radničke klase, sarađivao je u naprednim časopisima »Stožer«, »NIN«, »Naša stvarnost«, »Umetnost i kritika«. Od njegovih pesama o Španiji jedna je izišla u zbirci naprednih beogradskih pesnika posvećenoj borbi republikanske Španije. Dobar recitator, Boglić je mnoge svoje pesme recitovao na priredbama u Fizičkoj dvorani Beogradskog univerziteta, u kojoj je neprekidna borba studenata za autonomiju omogućila davanje javnih naprednih priredbi (policija je vrebala oko zgrade), a odlazio je i u provinciju s grupama naprednih književnika i učestvovao u raznim kulturno-političkim manifestacijama kojima je rukovodila Komunistička partija.

Za vreme rata Boglić je u Zagrebu učestvovao u ilegalnom radu Narodnooslobodilačkog pokreta, a posle oslobođenja obavljao je vredno razne dužnosti u kulturnom životu. Svome narodu i svojoj zemlji on je dao svoje snage, i on neće biti zaboravljen.

Jovan POPOVIĆ

Pismo hrvatskim književnicima

...I tako je dospio na odar i on — Nazor.

Divno nam je Svjetlo omrklo. I tako iznenada! Neočekivano!

A sada? Stojim duboko potresen i sav smućen gledam u ono, što mi se pred okom odvija. Same slike iz dana već davno minulih.

Prije gotovo pola vijeka, na prolazu u Pazin, svraća se k meni u Opatiju. Mlad. Lijep. Prate ga triumfalni odjeci prve slave: »Živane«.

»Svraćao se i poslije, jednom i sa puta iz Kopra. Pričao mi o tek dotjernaom »Velom Jožu«, o »Galeotu« i o drugim motivima, što mu ih pruža ova naša mala zemlja. I nadovezao: — »Gledam ovu vašu Istru i sve više mislim na svoj rođeni Brač. Tu se — rekao bih — osjećam kao u nekom svom elementu...« Zatim — Kastav! Turris eburnea! Pošto se naužije šume, spušta se k moru, da se nagleda našeg Kvarnera, što su ga negda presijecali čamci Jasona i Medeje. Tako je i Nazor dolazio na naše more, ali ne da traži neko zlatno runo, već naš lovranski skromni »rakamani fazol«.

Kega ƒ moja mańka-tri leta rubila,
— na suzicah prala — na sreu sušila...

Tada nas je tješnje vezala njegova sjajna saradnja u mom »Mladom Hrvatu«.

Poslije prvog rata opet smo se našli. U »Adriatico Jugoslavo«: ja kao saradnik, on kao duša časopisa.

U vrijeme drugog rata — on u planinama, daleko, a ja njemu ipak bliže. A sada? Jedno veliko srce prestalo je da kuca. Srce, što je prošlo kroz neizrecive, nadljudske patnje, kao živ primjer i vječna opomena narodu, da se samo kroz slične kušnje mogu ostvariti najviši ideali.

Vladimir Nazor pokazao je put. I još kakav put!.. Onaj, što vodi kroz trnje, a izlazi na livade pune cvijeća, svijetla i boljeg života.

I sada pred svoj veliki, posljednji odlazak on je svima nama istrgao iz srca još jedan težak bol i složio ga u stihove, od kojih će do vijeka gorjeti obrazi onih, koji svojim nebratskim, nepromišljenim, suludim ispadima protiv jednog čestitog, mukotrpnog naroda, svim srcem odana izgradnji svoje socijalističke domovine traže uzalud, da u njemu utuku njegov drevni ponos! S tom opomenom otišao je naš Pjesnik s ovoga svijeta. A što možemo na to mi za sve ono, što nam je za svoga vijeka dao? Što narod? Što domovina? Ono, što je znani Šekspirov junak kazao svom Arielu:

— Dobro si uradio...

Tako i mi danas: puni bolne tuge, glavama sagnutim nad njime opraštamo se od njega posljednjim pozdravom:

— Dobro si uradio, naš Vlade!

Neka ti je vječna slava!

A Vama, drugovi, moje najdublje saučešće nad gubitkom, što nas je zadesio!

U Opatiji, 19 lipnja 1949.

Viktor CAR EMIN

NA DAN NARODNOG USTANKA

Dolazak u partizane

Stražarski obruč oko grada,
busija svaka kuća.
Žbirevi motre i stežu se mreže,
psovka i komanda mozak reže —
odasvud plazi blokada.
Paščad je besna, hajka sve ljuća,
na svaki udar novi borci se dižu —
ovi borci ne kleče, neće ropski da gmižu —,
lagumi prete pod tlom parada,
tirane strava mori.
Fantomske noći i siva svanuća.
Oskrnavljeni grobovi,
ponižení živi —
no mrtvi pozivaju,
ne robuju robovi —
Partija zbori.
plamen se razgara —
pod nogama osvajača
tle gori.

Kroz straže i busije
idem sa četiri druga.
Partizanske čete pronose slobodu
i snagom svojom slave snagu Rusije.
O, slobodno polje, o puško u ruci,
nek pada osvajač i njegov sluga!
Noge se spotiču na putu do cilja,
teret pritiskuje rame,
u srcu peče oproštajna tuga
kao rana ispod tanke skrame.

Kao gonjena zver između pasa i lovaca
izišosmo u slobodna polja.
Kukuruzi ispod usijanog svoda,
livade s rasutim krdima ovaca,
šumarci kraj stravičnih sela u mraku, —
u biću svest i žar i volja.

Neko šuljavo gazi
s pamučnim šumom lisičja hoda,
kroz zelenilo,
kroz tamu.
Jesu l to žbiri, il izrodi prodani sramu?
Ili su već drugovi,
tle gde počinje sloboda?

U srcu još krvare prekinute niti.
pred tobom još sjaju draga lica
kroz suzni veo.
Ne možeš više da ih takneš,
ne možeš ništa već da im rekneš,
možda ih nikad više videti nećeš,
a nešto si još reći,
nešto si još dati hteo —
sad možeš samo borbi za slobodu i sreću
dati svoj deo.

I zaspiš u zelenom skrovištu noći.
Kraj jednoga druga,
na smenu,
parabelum drema.
Zaspiš u pitomoj posavskoj ravnici,
daleko još Avala šalje svetlost snenu.
noć je tiha,
noć je sveža,
noć je mirisna
i nema.

No onda zatutnje ulicom kamioni,
i štekću mitraljezi među ukočenim kućama.
i gledaju oči u bezglasnoj stravi,
i gledaju oči u netremičnoj odlučnosti
u opasnost novu.
Bat surovih čizama
odjekuje po srcima —
i srca na uzbunu,
na borbu, na borbu zovu.

Samo tlapnja.
Sve je tiho.
Samo psi laju,
i u snu bunca zastrašeno selo.
Samo tlapnja.
Ne pružaju s k meni ruke,
ne prinose mi se prisna lica,
al čujem zov i dajem reč
dok kukuruz šapuće
i vetar mi miluje čelo.

A onda,
na prašnjavom drumu
zavijen treperavim vazduhom letnjim
iskrsnu vitak momak
s revolverom oko tankog pasa,
oštra, neustrašiva lica
na kome sjaju žeravke oči,
s petokrakom zvezdom na kapi
i s nemarno uprtom puškom:

»Drugovi vas već čekaju,
sad se baš akcija roči.«

I jedan nas drug povede laka kroka.
Koračam kao u snu, bez telesne težine,
a vidici šire u beskraj moja dva oka,
i grudi su mi pune uzdanja, svežine.
Koračam kao da letim
drumom koji vodi
na put ka slobodi.

Logor nas dočeka svojim zelenim hladom.
a pred šumom drugovi —
znani i neznani —
drugovi
zanavek u srce urezani.
Zdravo, dobrodošli,
drugovi u borbi!
Borba će teška i duga biti,
no niko nas neće slomiti ni sviti,
jaki smo i bićemo sve jači!

I suze radosti i ponosa naviru mi na oči,
i stežem ruke
i smejem se razdragano,
u mene se neslućena nova snaga toči,
i grudi su mi pune uzdanja i snage —
da osvetim one što su pali,
da pomognem one što su na mrtvu stražu stali.

Zarasta na rani srca tanka skrama,
nijedan bol više neće boleti,
svim strašnim kušnjama mi ćemo odoleti.
Zdravo drugovi,
ja sam s vama!

Jovan POPOVIĆ

Iz ratne zbirke »Lasta u mitraljeskom gnezdu«, 1942.

УНИВЕРЗ. БИБЛИОТЕКА „СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ" БЕОГРАД

Uroš Predić: Portret Jovanke Lj. Popović

RODJENDAN ILI PARASTOS

U svojoj bogobojažljivoj informbirovskoj pravovernosti uredništvo rumunskog lista »Kontemporanul« smatralo je za svoju svetu dužnost da, po svaku cenu, obeleži godišnjicu zloglasne, štetočinske Rezolucije Informbiroa. Saradnici lista, koje je ovaj zadatak dopao, nisu mnogo razbijali glavu oko toga kako će proslaviti rođendan ovog mrtvorođenčeta Informbiroa. U toku dvanaest meseci histeričnog klevetničkog piskaranja stvorena su i kanonizirana pravila po kojima valja napraviti protivjugoslovenski informbirovski članak. Ta su pravila prosta kao recepti kuvarskih priručnika: uzeti toliko i toliko kašika izmišljotina, burgija i podvala iz imperijalističke štampe, dodati dve-tri pregršti pridevaka kao što su »trockisti«, »janičari«, »izdajnici«, »agenti«, sve to dobro zamutiti u što gušćem rastvoru fraza iz Rezolucije, zatim zamesiti i ispeći i najzad prevući tankom korom želatina spravljenog od citata iz dela marksizma-lenjinizma. Tako su učinili i kuvari članaka u listu »Kontemporanul«, neki Dimitru Hanku i još jedan koji se nije ni potpisao, te su spravili rođendansku tortu Rezoluciji.

Evo kako bi se otprilike odvijao razgovor između dvojice kuvara članaka iz »Kontemporanula« i jednog rumunskog čitaoca, Nevernog Tome, koji nije voljan da proguta nijedan zalogaj ove bljutave rođendanske torte:

Kuvar prvi: — Jugoslavija je konačno uplovila u imperijalističke vode.

Neverni Toma: — Ali, kako je to moguće kad jugoslovenski narodi, rukovođeni svojom Partijom vode najodlučniji kurs na socijalizam, dosledno se boreći protiv svih imperijalističkih vetrova, čak i onda kada ih SSSR i zemlje narodne demokratije u toj borbi napuštaju?

Kuvar prvi: — Još pre godinu dana informbirovske sudije prorekle su u Rezoluciji ono što vam maločas rekoh, i to tako mora da bude, bez obzira na to šta rade jugoslovenski narodi i njihova Partija.

Kuvar drugi: — Moša Pijade je izjavio da »u jednoj federaciji socijalističkih država Sjedinjene američke države mogu igrati značajniju ulogu nego Sovjetski Savez«.

Neverni Toma: — Pa to on opšte nije rekao, to su obične imperijalističke burgije.

Kuvar drugi: — Nije ni važno, u američkom časopisu »United Nations World« stoji to crno na belo.

Kuvar prvi: — U Jugoslaviji pojavili su se kapitalistički gavranovi spremni da pomognu Tita na delu proturanja kapitalizma u socijalizam.

Neverni Toma: —. Oprostite, ali to je glupost!

Kuvar prvi: — Eh, kakav ste mi vi napredan čovek kada ne čitate »New Jork Times« i nemate poverenja u ovaj imperijalistički list!

Kuvar drugi: — Titova klika je imperijalistička agentura na Balkanu.

Neverni Toma: — Zar zato što je Tito inicijator bratstva balkanskih naroda?

Kuvar drugi: — Pa ti si bre prikriveni titoist, trockist, antiinformovac! Tako dakle! Ali, ukebao sam te ptico!

Neverni Toma: —...

Neverni Toma, čitalac »Kontemporanula« rekao je još nešto (po svoj prilici bogohulno), ali se to nije čulo, jer su se za njim zalupila teška zlokobna kapija Sigurance koja se desila pukim sticajem okolnosti tu negde blizu.

U ovom skraćenom razgovoru nisu navedene sve ogavne laži kuvara članaka iz »Kontemporanula«. Daleko od toga! Ali one su našim ljudima isuviše dobro poznate iz rubrike »Borbe« »Protiv kleveta i dezinformacija«, gde završavaju svoj sramni kratkotrajni vek.

Da bi potkrepilo svoje zapenušano klevetanje, uredništvo »Kontemporanula« naredilo je svome karikaturisti da čitaocima dočara onaj strasni (ali uzaludni) informbirovski san o prelasku Jugoslavije u imperijalistički tabor. Ne bi li Neverne Tome poverovali! Prljava, nervozna ruka mazala-plaćenika pokušala je da izobliči lik druga Tita, a ostavila je na novinskoj hartiji otisak svoje sopstvene pokvarene, nečovečne duše informbirovca. Niko me neće ubediti u to da su čitaoci »Kontemporanula« poverovali da bedna tvorevina jednog mazala prikazuje drugu Tita. Istinski lik učitelja i vođe naših naroda, plemenit i svetao, videli su i dobro ga zapamtili pre neku godinu rumunski radnici i seljaci od same granice naše zemlje pa sve do Bukurešta; videli su ga u Temišvaru i Lugožu i Krajovi i na svakoj staniči gde su došli da pozdrave pobornika bratstva među balkanskim narodima. I, niko, pa ni podlo, bezlično škrabalo »Kontemporanula« neće izmeniti Titov lik, rođen i mio u srcima gladne dece i majki Moldavije, koje su se nahranile hlebom iz Titovih ruku. Niko neće moći da zamrači nezaboravni Titov lik u srcima seljaka Oltenije i trudbenika Bukurešta.

Uredništvo »Kontemporanula« htelo je da proslavi rođendan Rezolucije Informbiroa u času kada joj je trebalo održati godišnji parastos. Ta nacifrana rođendanska torta u stvari je kolač koji se deli o zadušnicama, a sveće na njoj mrtvačke su lojanice koje se sablasno dime i zaudaraju smradom klevete, verolomstva i podlosti.

U to isto vreme dok uredništvo »Kontemporanula« slavi godišnjicu Rezolucije, naši narodi — graditelji u vatri borbe za plan slave jednu drugu godišnjicu, svetlu i čistu i slavljenja zaista dostojnu: godišnjicu Petog kongresa KPJ, koji je pred svakim poštenim građaninom naše zemlje ocrtao jedino časni socijalistički put borbe, rada i sreće. Na našim radilištima, u tvornicama, na zadružnim poljima nije nikad snažnije i zanosnije nego ovih dana odjekivala pesma-zavet:

»Druže Tito, mi ti se kunemo
Da sa tvoga puta ne skrenemo!«

Vasilije POPA

SVEKINESKI KONGRES KNJIŽEVNIKA I UMETNIKA

Peking, 3 jula

Agencija Nova Kina javlja da je u Pekingu otvoren Prvi svekineski kongres književnika i umetnika.

U radu Kongresa učestvuju književnici, umetnici, dramski pisci, režiseri, pozorišni i filmski umetnici, muzičari i stručnjaci za narodne igre iz svih krajeva Kine, uključujući i oblasti koje još nisu oslobođene.

Posle govora kojim je poznati književnik i istoričar Kuo Mojo otvorio Kongres, govorili su vrhovni komandant Narodnooslobodilačke armije Cu De, pretsednik Narodne vlade Severne Kine Tung Pi Vu, rukovodilac otseka za informacije pri CK KP Kine Lu Tung Ji, pretstavnici demokratskih stranaka i grupa, pretstavnici Svekineske federacije rada, Sindikalne federacije žena i omladine.

»LASTA U MITRALJESKOM GNEZDU«

Beleška uz pesmu »Dolazak u partizane«

»Lasta u mitraljeskom gnezdu«, zbirka od dvadeset pesama na 48 strana, bila je umnožena u leto 1942 u tehnici Treće (sandžačke) proleterske brigade, u trideset primeraka. Objavljena je kao šapirografisana brošura, s naslovnim listom i drvorezom. Na umnožavanju, koje je išlo s mukom zbog istrošenih matrica i šapirografa, radili su i Mirko Milojković, i prof. Dušan Nedeljković, a grafiku vajar Vladeta Petrić. Pojedine pesme iz zbirke bile su ranije objavljivane u partizanskim listovima, a skoro sve su prestampavane kasnije u raznim listovima brigada i vojnih zona, kao i u nekim zbornicima rađenim za vreme rata. Neki primerci, sem onih koji su pošli u razne brigade, pošli su na okupiranu teritoriju s propagandnim materijalom. Međutim, u toku velikih neprijateljskih ofanziva većina primeraka zbirke propala je. Kao što je sačuvano malo primeraka partizanskih listova. Sam pišćev primerak propao je kod jednog druga koji je poginuo. Izgledalo je da od zbirke nije ostao sačuvan nijedan primerak. Međutim, pre mesec dana Istoriskom arhivu Centralnog komiteta KPJ jedan viši oficir UDB-e, s partiskim matrejijalom koji je pokolnio, predao je i jedan primerak »Laste u mitraljeskom gnezdu«.

»Lasta u mitraljeskom gnezdu« bila je jedna od prvih zbirki pesama objavljenih na oslobođenoj teritoriji za vreme oslobodilačkog rata.

ZIDAMO TRI NOVA BEOGRADA

Dvadesetsedmog juna izjutra graditelji Novog Beograda izvršili su polugodišnji plan izgradnje.
(Tanjug)

Imao je šta i videti onaj ko je ujutro i u predvečerje prvog dana radova na pruzi Šamac—Sarajevo prolazio trasom. Ujutro je ostavio iza sebe u tišinu utonule šumice i gajeve, brežuljčiće i jaruge u kojima su žuborili potoci martovskih kiša. U predvečerje je taj pejsaž Bosne već bio temeljito izmijenjen. Uzduž trase pružao se neprekinut ljudski lanac. Desetci hiljada mladih ruku počeli su kršiti veliki novi put. Kao marljive pčele zaposjeli su oni gradilišta i u jednom popodnevu, snagom kolektiva, izmijenjeno je lice trase. Stoljetna debla leže oborena, a oko njih se sjatili mladi radnici, komadaju ih. Žbunovi su isječeni i sklonjeni u stranu, brežuljci ogoljeni i načeti usjecima, a jaruge se pune kamenjem i zemljom.

Ove nezaboravne slike brze izmjene prirode nisu toga dana kod nas prvi put nastale pod dejstvom poletnih ruku. Na stotinama manjih i većih gradilišta naše domovine prije kao i poslije toga milionske mase trudbenika preobražavaju lik svoje domovine.

Stotine hiljada Beograđana su danas svjedoci — a kroz radne akcije frontovaca i učesnici — sličnog zbivanja u njihovom gradu. Jer glavni grad nove Jugoslavije i ovog proljeća skoro svakog dana mijenja svoj izgled. Ako čovjek samo dan-dva propusti da prođe jednom ulicom, trećeg dana ga iznenađuje neka nova skela, novi temelji zgrade, brda pijeska i cigle na ulici ili ga, ispod napola skinutih skela neke već podignute novogradnje, dočeka njeno umiveno i obijeljeno lice.

Sav Beograd je postao jedno veličanstveno gradilište; dohrlile su bodre i svježe omladinske čete sa svih strana da, rame uz rame s aktivistima frontovcima Beograda izgrađuju prijestonicu domovine. I to se osjeća svakog dana i časa, ne, samo po njihovoj pjesmi i po dovikivanju takmičarskih parola u toku rada, ne samo po pobodenim kopljima državnih i nacionalnih ili udarničkih zastava na gradilištima, nego i po tim brzim izmjenama lica grada.

Još juče iz Dečanske ulice nisi mogao vidjeti Terazije, a danas ih vidiš. Uskoro kad se podignu velike palače na tom mjestu prolazićeš dugačkim pasažem kroz te palače iz Dečanske na Terazije, koje su također pod sličnim okolnostima preko noći izmijenile svoj izgled.

Naša prijestonica uljepšaće se uskoro mnogobrojnim blokovima višespratnih zgrada. A mnoge su već gotove. Mijenjanju se izgledi čitavih ulica i trgova.

Obići sva gradilišta Beograda nije lako. Stotine ih je. Čovjek ne može okrenuti glavu, a da mu pogled ne uhvati djelić izvršenja plana izgradnje i dotjerivanja prijestonice.

Istina, ima ljudi koji duševno pate i naprosto stradavaju, gledajući sve ovo. To su oni kojima se tlo ispod nogu izmaklo, izdanci svrgnute klase, koji su doskora u ovom istom gradu zidali palače isključivo za svoj nezasitni džep i svoj sav život provodili u eksploatisanju radnog naroda.

Bio sam ovih dana svjedok male scene na jednom gradilištu Beograda. Tu kao i svuda gdje rade omladinske brigade mnogo radnih ljudi zastane minut-dva, privučeni oduševljenim radom mladih graditelja. Zastade tu i jedan dobro odjeven zabrinuti građanin i poče da bulji u iskopane temelje i rad na novoj zgradi. Stoji on i vrti glavom, a tužan mu i izgubljen pogled kao da žali i oplakuje one koji rade. Oni se upravo utrkuju u radu. Umorni su i znojavi, sunčeve zrake prže pred kišan dan; ali oni se ne osvrću na to, već veselo bodre jedni druge dovikujući takmičarske parole, dok jedan zapisuje koliko kolica ko odveze onamo kud treba. Jednom riječi pred nama se odvija niz divnih slika. To je jedno od onih stotina gradilišta ispunjenih mladim poletnim ljudima u zamahu socijalističkog takmičenja. Međutim zabrinuti reakcionar vrti glavom, a na licu mu čitam misao: »Evo to je taj prinudan rad o kome sam toliko čuo od radio-Pešte...«

Ali lica omladinaca nisu bila tako tmurna i mračna kao njegovo. Građanin reakcionar ima pred sobom mračnu perspektivu, a radio Pešta i London ili »Glas Amerike« i radio Prag su mu jedina utjeha u životu. Naši omladinci, naprotiv, na ovom poslu svjesno rade za sebe. Oni su iz dalekih zabačenih sela i mjesta prvi put došli u veliki, u svoj grad; njihova su lica ozarena otvorenom perspektivom za sav život pred njima. Svaki od njih zna da mu je to prvi korak u srećan novi život, da je to početak učenja i svakog napretka. Oni su na zidu susjedne zgrade iznad temelja koje kopaju nevještom rukom iscrtali slova istine: »Mi gradimo Beograd — Beograd gradi nas«.

*

Prvi obrisi jednog novog Beograda mogu se vidjeti s Kalemegdana, otkud nam puca pred očima veličanstven vidik. Tamo na širini između Save i Zemuna niče danas nov grad za tri stotine hiljada stanovnika. Barake i lijepe zidane zgrade za radnike i brigadiste toga velikog gradilišta odavna postoje. Odavna se nasipa teren — do 1951 godine treba nasuti prostor od pet kvadratnih kilometara sa 34 miliona kubika materijala.

I eno, već novim nasutim i kamenom podzidanim drumom, lijevom obalom Save, jure kamioni puni ili pijeska ili cementa ili drugog materijala za nove velike zgrade od kojih su neke već pod krovom.

Tamo gdje su nekad bile močvare i trska, nema ih više! Danas se, umjesto toga, između baraka vide futbalska igrališta. Po njima trče igrači za loptom koju možda prvi put udaraju na tom igralištu. Na drugom kraju se vidi brigada kako stupa iza zastave na čelu kolone. A na raznim mjestima se vide mravinjaci od ljudi — radne grupe koje grade temelje za čitav novi grad.

Prve zgrade kao što će biti i čitav ovaj novi Beograd okrenute su licem prema današnjem Beogradu jer će sve to biti jedan jedinstven grad. I za nekoliko godina pogled sa Kalemegdana obuhvatiće ovakve slike.

Ovaj stari Beograd je zgradama, parkovima, ulicama, alejama spojen sa Zemunom u jedan grad. Sava tamo od Ade Ciganlije do svog ušća u Dunav je centar i glavna saobraćajna arterija između dvije polovine toga grada. Na rijeci je saobraćaj vrlo živ. Ona je ukrašena kamenim obalama, uređenim pristaništima, lijepim kejovima i šetalištima. Željeznička stanica i kolosjeci prenešeni su zbog toga tamo daleko, na periferiji velikog grada. Još dalje na periferiji, ispod Bežanijske kose iskorišćen je zavoj Save i prokopan kanal pravcem preko aerodroma pa izbija u Dunav negdje kod zemunske željezničke stanice. Ova saobraćajna arterija služi za teretni saobraćaj i zimovalište brodova. Tamo je izgrađena i sva industrija kojoj je tako olakšan dovoz sirovina. Ondje prolazi i željeznička pruga i autoput. Kod Zemuna dio kanala ima ukrasni karakter. Sav novi dio Beograda prošaran je zelenim površinama, parkovima, alejama. Uz velike zgrade Pretsjedništva vlade, Centralnog Komiteta Partije i druge taj dio grada ima i svoju privredu, radnje, hotele, kulturne ustanove i stanbene blokove kao i svi ostali dijelovi Beograda...

Takvu ćemo sliku kroz nekoliko godina pogledom s Kalemegdana vidjeti na prostranom polju, koje je danas poprište velike graditeljske bitke. To će biti jedan od novih gradova Titove Jugoslavije koji se danas grade po planovima Prve Petoljetke. U ovaj novi dio Beograda uložiće se u toku Petoljetke, uz trud graditelja, materijalna sredstva od četiri i po milijarde dinara. Poslije 1951 izgradnja grada se nastavlja.

*

Ali, ako ćemo govoriti istinu, mi gradimo ovdje još jedan nov grad, još jedan novi Beograd. U taj se ulaže kroz ovu Petoljetku dvostruka suma — preko osam milijardi dinara. Ovaj današnji Beograd danas doživljava obnovu, izgradnju i poljepšanja u tolikoj mjeri, da će već u ovoj Petoljetci zasjati kao nov grad.

Kažu da je nekad, prije par hiljada godina na ovom mjestu bio rimski Singidunum. A i prije četiri-pet hiljada godina, prema nađenim ostacima ovdje je bio grad. Rijedak položaj na ušću velike rijeke u još veću, privukao je u najstarije doba, ljude, da sazidaju grad na ovom mjestu. Ali do prije 150 godina taj grad je imao svega četiri hiljade stanovnika. Danas je Beograd preko stotinu puta veći. Do 1951 godine računa se da će imati još sto i pedeset hiljada stanovnika više nego danas. Po planovima koje je bilo moguće zasnovati samo danas u socijalističkoj Jugoslaviji, komunalni uređaji Beograda predviđeni su za grad od milion stanovnika. Takav nam grad i treba na ovom mjestu.

Dunav sa svojih 2850 km dužine spada među dvadeset i pet najvećih rijeka svijeta. Ovaj veliki međunarodni drum dobrim dijelom presijeca našu zemlju. Ali do sada nam to nije mnogo vrijedilo. Međunarodni saobraćaj skoro ne dodiruje naš grad iako leži na samoj raskrsnici. Beograd nema svoga uređenog pristaništa. Obalom Save i Dunava sav grad je okovan željezničkim prugama i staničnim kolosjecima. Samo glavna stanica zauzima skoro dva kvadratna kilometra prostora. Tako je gradu oduzet prilazak obalama. A rijetke su i morske luke, koje imaju toliko obale i položaj tako zgodan za saobraćaj kao Beograd. Stoga će Beograd biti izgrađen i kao veliko pristanište za domaći i međunarodni saobraćaj. Beograd će biti luka kao Rijeka i Split...

Kad čovjek danas osmotri kraj sa vrha starog grada na Kalemegdanu, kad vidi razliveno more utoka Save u Dunav i puste, divlje, neizgrađene obale i ostrva, samo živom maštom može sebi dočaravati izvršen plan, budućnost lijepo izgrađene obale, mostove, živ saobraćaj na vodi i obalama, kupališta... A vrijedne ruke graditelja koji streme da izgrade bolji život ljudima preobratiće i ovaj plan u izgrađene objekte, pretvoriće san i maštu radnih ljudi u stvarnost...

Beograd je u mnogočemu kao grad zaostao. Svega 41 od sto ulica su moderno uređene, 32 od sto ulica je turska kaldrma, a 27 od sto su blatnjave neuređene ulice. Vodovod i kanalizaciju ima samo 57 od sto zgrada, a električno osvetljenje samo 80 od sto stanova. Beograd ima komunalne uređaje za svega 80.000 stanovnika. U toku rata oštećeno je 30.000 stanova od čega je 10.000 potpuno uništeno. A još prije dvije godine stanovništva je bilo 20 od sto više nego 1939 godine. To je jedan od uzroka stambene krize. Beograd nema ni dovoljno školskih zgrada, nema dovoljno parkova i zelenih površina, nema dovoljno sanitarnih uređaja. Većina zgrada građena je na spekulativnoj bazi, ima mnogo nehigijenskih stanova bez vode, kanalizacije i osvjetljenja. Jednom riječi u mnogome nema uslova za kulturan i prijatan život trudbeničkih masa. Sve to nam ostade kao naslijeđe mračne prošlosti i sve to moramo polako, po planu ispravljati.

Briga za radne ljude došla je do izražaja u prvoj Petoljetki izgradnje Beograda, koji će sada steći mnoge uslove za bolji život svojih stanovnika. Osamdeset i osam od sto svih sredstava koja se ulažu, utrošiće se na podizanje životnog standarda trudbenika. Stambeni problem biće olakšan građenjem milion i 700.000 kvadratnih metara stambenog prostora (dok je u staroj Jugoslaviji izgrađeno za dvadeset i dvije godine svega dva miliona i 200.000 kvadratnih metara).

Stopedeset hektara novih parkova, 346 hektara pošumljenih terena, 26 hektara zelenih površina i sto kilometara uličnih drvoreda ukrasiće Beograd zelenilom i trudbeničkim masama stvoriti mnoge kutke odmora. Istom cilju poslužiće i tri dobro uređena kupališna centra na Adi Ciganliji, Adi Barči i Ratnom ostrvu kao i kupatila i plaže u bližoj i daljoj okolini Beograda.

Fiskulturnici će steći mnoge nove objekte. Osam novih gimnastičkih sala, osam futbalskih i lakoatletskih terena, uz jedan veliki i jedan mali stadion, otvoreni i zatvoreni plivački bazen, veslački stadion, vještačko klizalište, motopista i drugi fiskulturni objekti koji se grade ili će se graditi omogućiće još jače omasovljavanje fiskulture i sporta, što znači jačanje zdravlja trudbenika.

Kulturna stremljenja radnih masa, koja su u silnom poletu, sputana su danas tjeskobom, malim brojem školskih zgrada, pozorišta, biblioteka, koncertnih sala i drugih objekata za kulturni život radnog čoveka. Sada se mreža kulturnih objekata proširuje između ostalog sa trideset školskih zgrada, sedam domova kulture, novim zgradama narodne biblioteke, tri muzeja, dramske i baletske škole, akademije likovne umjetnosti, dramskog pozorišta sa školom, opere sa školom, državnog arhiva, tri studentska doma i osam domova za učenike u privredi. Zidaju se ili će se sada zidati: filmski grad, studentski grad, šesnaest naučno-istraživačkih instituta, fiskulturni fakultet, škola za radio-struku, a osim toga izvršiće se obnavljanje svih fakulteta i dozidivanje instituta. Tako će Beograd biti obogaćen mnogim objektima u službi kulture i nauke.

Mreža socijalno zdravstvenih ustanova proširuje se građenjem velikog bolničkog centra, mnogih jasala, dojilišta, obdaništa, dječjih domova, poliklinika, domova za slijepe i gluhonijeme i drugih objekata zdravstvenog i socijalnog staranja i napretka.

Petoljetka se brine za proširenje mreže snabdijevanja i trgovine, radnja, restorana, hotela, pijaca, brine se za industrijalizaciju Beograda i oživljavanje zanatstva. Građevinaska industrija povećava proizvodnju 46 puta prema proizvodnji 1946 godine, metalna 13 puta, prehrambena 9 puta, drvna 5 puta, tekstilna 4 i po puta, a zanatstvo će poslužiti trudbenicima četiri puta više nego je to bilo 1946 godine.

Saobraćajni problem grada zahvaćen je široko i ozbiljno. Periferija budućeg velikog Beograda od Pančevačkog mosta do Zemuna veže se sa dvije glavne saobraćajne arterije. Obadvije će vjerovatno biti provedene tunelima jedna ispod Terazija na savski most u Novi Beograd i Zemun, a druga tunelom od današnje željezničke stanice pa dalje do Rakovice i Željeznika. Uz ove glavne linije predviđene su mnoge sporedne i poprečne linije za sve krajeve Beograda.

Kad se sve ovo sabere, možemo izvesti zaključak da zidamo u stvari i ovaj drugi novi Beograd tojest da u cjelini zidamo velegrad kakav zaslužuje i mora da ima socijalistička Jugoslavija.

*

U jednom kutku muzeja Beograda svako može vidjeti kad je počelo izgrađivanje toga trećeg novog Beograda. To je bilo još prije drugog svjetskog rata, u danima kad je Partija izbila na čelo radnih masa našeg slobodarskog grada, kad je izvodila mnoge štrajkove i demonstracije okrunjene Dvadesetsedmim martom. Ovaj kutak muzeja kazuje tek o predradnjama izgrađivanja jednog novog Beograda formiranjem nove fizionomije i novog lika čovjeka-stanovnika prijestonice. Tada je počelo stvaranje lika Beograđanina-trudbenika i borca za progres. To je taj Beograd što je vodio borbu protiv monarhofašističkog režima, protiv vlasti kapitalista, to je taj Beograd što je pod hitlerovskom okupacijom tri i po godine vodio herojsku borbu ne zastrašen ni najsvirepijim terorom.

Danas zidamo grad po projektima Pjetoljetke a radni čovjek u gradu oslobođen je toga zla prošlosti. Uz materijalne promjene koje izvodimo, u isto vrijeme stvaramo i lik stanovnika ovog grada, mijenjamo lik cijelog ogromnog gradskog radnog kolektiva. Te promjene se odražavaju u neustrašivom kulturnom stremljenju najširih radnih masa. Ogroman porast broja knjižara, porast i tiraža knjiga i štampe u Beogradu, porast broja posjetilaca pozorišta, bioskopa, koncerata i bezbrojnih priredaba, dokazi su tih stremljenja i porasta kulturnih potreba stanovnika prijestonice. Sve su to znaci da stanovništvo Beograda kao cjeline mijenja svoj lik i da veličanstveno djelo Partije na ideološkopolitičkom uzdizanju najširih narodnih masa započeto davno prije rata, a nastavljeno kroz najteže dane borbe i poslije revolucije do danas, daje očekivane rezultate.

Sinovi svih naših naroda sve više naseljavaju našu prijestonicu, tako da grad postaje simbol jedinstva i bratstva iskovanog u borbi. Na ulicama, u tvornicama, u nadleštvima, na pijacama, pred pozorištima — danas uz govor Šumadinca svuda čujemo govor Splićanina, Skopljanca, Primorca, Zagorca, Bosanca ili Belokrajinca. Beograd je postao stjecište najboljih sinova naših naroda, književnika, umjetnika, stručnjaka svih vrsta, postao je stjecište mase trudbenika iz svih krajeva zemlje, koji ovamo dolaze iz gradića i sela da se još jače uključe u Petoljetku, da se stručno uzdižu, da uče, da postanu novi ljudi. Danas, uz desetke hiljada stručnih radnika i frontovaca na beogradskim gradilištima radi dvadeset i pet hiljada omladinaca-brigadista. Mnogi od njih će postati kvalifikovani radnici i stanovnici grada koji su sami gradili.

Novi Beograđani, zajedno sa trudbenicima-starosedeocima danas daju ton i pečat glavnom gradu Titove Jugoslavije. Beograd i po sastavu stanovništva postaje politički, ekonomski i kulturni centar zemlje. I po stanovništvu Beograd postaje nov, sve ljepši i bolji.

*

Sva tri nova Beograda rađaju se u teškom trudu i naporima radnih ljudi, u svakodnevnom zalaganju i takmičenju. Zadatci ni u ovom slučaju nisu laki. Ali naš čovjek je poučen i sviknut na teškoće u oslobodilačkoj borbi i revoluciji, kada su se pred sve naše narode i pred Partiju postavljali neopisivo teži zadatci, kad su na putu ka cilju stajale i teškoće neuporedivo veće od današnjih. Zbog toga je danas kod nas staro i mlado prionulo svojski za posao.

Uzalud stoga domaći reakcionari priželjkuju sa onima iz inostranstva, koji kao zloguki proroci radio-vikom nastoje da nadviču činjenice, kukajući da mi nećemo moći da izvršimo plan zgradnje Beograda. Klevetnici se, razumljivo, ne mire lako sa istinama, sa činjenicama. A trudbeničke mase, naprotiv, računaju isključivo sa činjenicama, sa onim što vide svojim očima i što same urade. Te mase vjeruju u dvije veličanstvene riječi: izvršenje plana. Te mase vjeruju u ono što te riječi sadrže, vjeruju u izvršenje planova razbijenih na kvartale, mjesece, dekade, dane, na preduzeća, radne kolektive, ustanove i organizacije. Kod nas se poslije svršenih poslova te dvije riječi mnogo puta ponavljaju, a one znače djela, znače činjenice.

Izvršenje svih planova obnove poslije rata, planova omladinskih pruga, planova stotina tvornica i drugih krupnijih i sitnijih objekata u našim gradovima i selima širom domovine — to su djela i činjenice. To su očigledni primjeri. Milionske trudbeničke mase su u isto vrijeme i svjedoci i tvorci tih djela.

Ova velika djela, ovi primjeri, dovoljni su, ponositim sinovima domovine da, savlađujući sve teškoće na mnogim gradilištima Jugoslavije, to isto učine i zidajući svoja tri nova Beograda. I na tom poslu trudbenici su uvijek do sada okrunili svoj rad izvršenjem plana.

Mahmud KONJHODŽIĆ

DRUGU KOČI DZODZEU

Ne znam da li je padala kiša proljetna, plaha
li su se borovi pod vjetrom povijali,
al znam zemlja je zastala sva u gnjevu, bez daha
dok su ti grudi plotunima svijali.

A i ti znaš boi što nas obavi, o mrtvi heroju,
Kad ti je zadnji orlovski pogled domovinom kružio,
a tvoje srce vjerno za socijalizam kucalo — u boju.
Te crne, vučje dane tvoj pogled je optužio.

Sramnijeg plotuna još nigda puklo nije
od plotuna u tvoje prsi, o Dzodze, druže,
nikada jauka ljućeg gorama Albanije,
no sa tvog groba gdje krvlju cvatu ruže.

Ne, smrt nije strašna. Koliko si puta u oči joj gledo
u čeliku kad je zemljom zavijala poput vuka
i grudima pred nju stao da ne zgazi u zipci čedo.
Lenjinski barjak — svijest britku — kad razvi ti ruka.

Prošli su krvavi dani. Izašla zemlja na sunčane pute.
O kako si se radovao svakoj novoj električnoj žici
i uvijek napred zvao. A sada usne ti šute.
I ruke tvoje sad leže u masnoj crnici.

Ako ih nisu čagalji razderali il progutale ajkule.
— Ko zvijerski istinu mrzi, zvijerski po njoj i tuče.
Može tijelo pod kuršumom pasti, al djela žive ko granitne kule
U tvoje srce proletersko ponoćni plotun uzalud puče.

Ni kad si svijetilju nosio kroz mrak što hoće da smrvi
narod tvoj, ni kad si himbu gledao gdje oštri koljačke nože
zadrhto nisi. Ni kada se čelo zalilo u krvi.
Nikad! Otkad te misao klase radošću prože.

Počivaj mirno, borče, za nove, čovječnije dane,
za bratstvo i čast ljudsku. Ta znaš miljone takvih
što pred »bogovima« ne strepe ni kad zviždi tane
Ta znaš miljone istini vjernih i — jakih.

A pred sudom klase ruke će uzaludprati,
i dok čovjeka bude krv će mu tvoja sjati.
Svuda i svuda. I nitko je neće izbrisati moći.
Pred vrata ubica zastavom gnjeva miljoni će doći,

Za tvoju krv ih pitati. I san tvoj bit će java.
Ni u zemlji tvojoj izdajnici haračit ne će.
I bit će istina. Ko kruh topla. Tebi heroju slava!
Proleteri zemalja svih na grob će tvoj donijeti cvijeće!

Jure FRANICEVIĆ-PLOČAR

POVODOM IZLOŽBE U. PREDIĆA I P. JOVANOVIĆA

Veljko PETROVIĆ

U trima prostorijama beogradskog Umetničkog Muzeja izloženo je sedamdesetak radova, — koje slika, koje skica, koje crteža, — od ove dvojice naših najstarijih, a, besumnje i najpoznatijih i najuglednijih umetnika. Ovoliki broj, a ovako prikupljen i ovako uređen zbir njihovih dela još nije bio izložen u njihovoj otadžbini, za svih, danas — sutra, sedamdeset godina, otkako ih je upućeno javno mnjenje u Evropi proglasilo ozbiljnim umetnicima.

Danas, kada Predić već ulazi u drugu polovinu devedesetidruge godine a Jovanović je neki dan napunio devedesetu, prvi put je našem narodu pružen, do izvesne mere pregledan izvod njihovog široko razgranatog, bogatog velikog umetničkog dela.

Čudno, čak i za naše prilike teško razumljivo. I da nisu bili cenjeni u građanstvu, čak i u širim narodnim

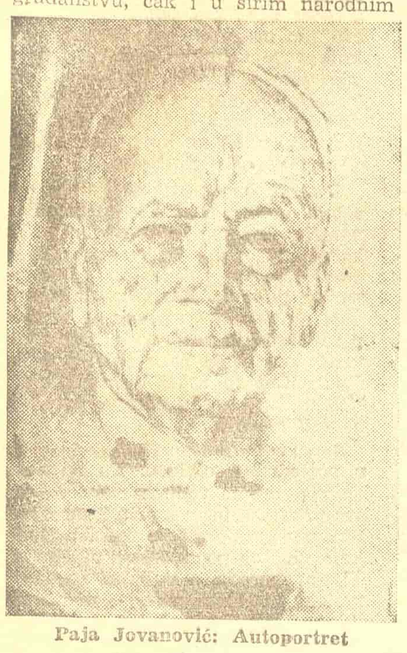

Paja Jovanović: Autoportret

redovima. — Ali, možda nijedan umetnik pre Konstantina Danila i posle njega nije bio tako poštovan i toliko voljen kao njih dvojica. Neki dan jedan posetilac priča u Muzeju: dolazi upravo iz duboke unutrašnjosti Srbije, iz moravskoga sela; pred polazak potražio ga je sused njegove kuće, stariji seljak, da ga pita, je li istina da se sada mogu videti u Beogradu mnoge slike »od ruku« onih istih umetnika, Predića i Paje, od kojih je on još u detinjstvu gledao tolike snimljene, u novinama, u knjigama i na zidovima. Ako je to istina, ako je to reč baš o njima dvojici, neće žaliti ni truda ni troška, dignuće se u Beograd, lih zato da vidi te slike »u sopstvenoj veličini i boji«. On ih je mnogo zavoleo, nikada ih neće zaboraviti, i u ovom ratu često ih je imao u pameti: onoga starca Bošnjaka koga je izdala snaga sklanjajući se s narodom u vrleti ispred turskih bašibozuka, pa priseo kraj staze na kamen a unuka pored njega plače, ili, onoga brkatog, ranjenog Kosovca, srčanoga kalauza Čarnojevićevim Srbima, —

... Što poznaje staze i bogaze
i pusatu na megdanu ćudi,
te provodi puke i hajduke,
mal i nejač, krajinom krvavom,
budan bdije kad se rodu spije...

Više od pola veka svaki kalendar i časopis, toliko udžbenika, pisanki i propisa, objavljivali su svake godine, u stotine hiljada primeraka, njihove prizore i likove iz narodne istorije i iz narodnoga života i ilustracije narodnih pesama i narodu poznatih, omiljenih stihova; naraštaji su se rađali koji su se navikli da čim iz koljevke svesno progledaju vide nad glavama, nad roditeljskim posteljama okačene reprodukcije istih ovih »Bosanskih begunaca«, »Seoba Srba«, »Vesele braće — žalosna im majka«, »Deda uči unuka mačevanju«, itd. Čak i mnogi ikonostasi Uroša Predića i ona dva od Paje Jovanovića (Novi Sad i Dolovo) više su, po tipovima, po realističkome shvatanju, po racionalnoj trezvenosti, narodna galerija, narodna herojika i narodna idiltka no svetački živopis. Crkvenome slikarstvu transcedentni su izvori, te mu viđeni svet služi samo kao sretstvo, kao materijal da bi se gledaocu mogla prineti snoviđenja verskoga zanosa. Ili, bar, slikar podražava, — i stilom, i rasporedom, i uglavnom, idealističkim preobražavanjem likova — modela, — onim starim ikonopiscima koji su, kao Panselinos i Beato Anđeliko, svoj zanat smatrali mističnim obredom te prethodno održavali stroge postove, vežbama busanja u prsa i kajanja izazivali umetničke vizije i nadahnuća.

Svega toga u naših umetnika, Predića i Jovanovića, nema. Kod njih je predmet predmet, materijal materijal, u svem njegovom sastavu i obliku, kondenziji, lakoće, ili težini, reskosti ili glatkoći. Predmetno, spoljne pojave u svetu uopšte, njima nisu samo povodi da bi slikarska mašta počela svoju, takoreći kaleidoskopsku, igru farbenih senzacija. Za njih je vidljivi svet, u prvom redu, čovečje tle i zaleđe, čovekovo leglo i poprište. Kod njih je sasvim malo slika bez ljudske figure; ako je u pitanju prostor, predeo, izba, apsolutno se oseća da je čovek nedaleko, maločas udaljen, sad će se vratiti, ako su životinje, alati i tako dalje, nazire se njegovo oko koje ih pazi, takoreći trag njegove ruke na njima. A takav je odnos prema vidljivome svetu, uglavnom, i u ogromnoj većini ljudi, bez razlike još postojećih staleža, obrazovanja i zanimanja. Zato je ljudima i razumljiva njihova umetnost, našim ljudima i iz drugih razloga. Strane teme, po egzotici i nastranosti, dalekih predela, nepoznata podneblja, po neobičnoj koloristici, po naročitim sojevima slabo poznatih plemena i njihovih držanja i običaja, koji potsećaju na neka drevna predanja i srodstva — mogu privući jaku pažnju; ali svojtu, sopstvenu i rođenu, privezuje umetnik, kad, što se kaže, takne u njoj one najtanje žice. A to će umetnik postići onda kada izvuče, naglasi, u simvole preobrazi stvarne podatke iz istinskog narodnog života.

Predić i Jovanović su to radili, svaki na svoj način, po svome temperamentu.

Zato su oni i bili vazda narodni ljudi, a naš narod ih smatrao svojim, narodnim umetnicima, i kada su, kako se veli, »udarili u tuđe kajde«, kao, na primer, Paja Jovanović. Jer, dok se Predić, sasvim u duhu starih srpskih živopisaca, odmah po školovanju i posle ozbiljnih uspeha u Beču, vratio u svoj kraj, u svoje selo, živahni, nezasito radoznali Paja Jovanović otisnuo se sa svojom neumornom pisaljkom u široki svet, kretao se u krugu od Beča, Minhena, Pariza i Londona do Crne Gore i Albanije, pa do Afrike, a istočno do Kavkaza i Krima. Za Predića nije čudo što je u svome delu srastao sa svojom sredinom, ali i taj Jovanović, koji je slikao mahom za inostranu aristokraciju, plutokratiju i veliku buržoaziju, čak i za knezove, kraljeve i careve, mešovita soja i porekla, obično tek konjukturno prihvaćene narodnosti i bez maternjeg jezika, — i on je stalno bio vezan za svoj narod. Većinu tema za svoje kompozicije uzimao je iz domaćeg, balkanskog života; on takoreći druge teme i nema. Čak je i

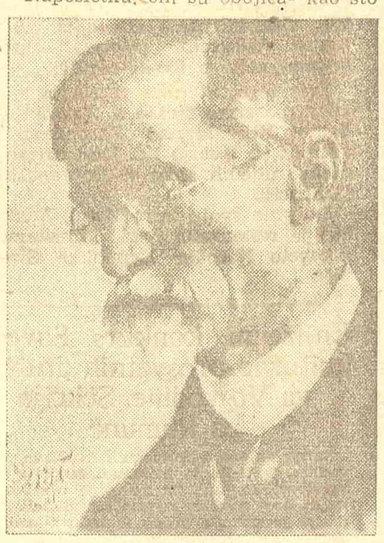

Uroš Predić: Autoportret

velika »Bitka u Teutoburškoj šumi« u vezi takve tematike, prikazujući zverski bes germanskih ratnika. Povodom te slike, koja je svojevremeno digla veliku prašinu, bilo je dvostranih glasova: bilo je Nemaca koji su slutili njemu antigermansku tendenciju, i Slovena i Latina, koji su je pozdravili kao opomenu.

Razlika je između njih dvojice, pogledom na tematiku iz narodnoga života i prošlosti, u tome: što je, dositijevski, misionarski, gotovo asketski raspoloženi, Uroš Predić shvatio svoju umetničku delatnost kao prosvetiteljski i cenzorski poziv, a bujni Paja Jovanović ponco je iz Vršca i proneo po celome svetu nakrivljenu kapu u prenosnom smislu — nekadašnjeg našeg, Miletićevog omladinca, poluromantičnog optimiste.

Naposletku, oni su obojica, kao što je rečeno, narodni umetnici, ali građani, u iskrenome stavu narodnih ljudi; vaspitači sa katedre, ljubitelji narodnih masa, utešitelji njihovi koji pohađaju narod, silaze u narod u danima slave i žalosti, ali, u radne dane ne nose ga tako živo i prisno u sebi. Oni jesu realisti, ali od onih građana-realista koji pošteno veruju da se narodu služi, da se narodnim tegobama može pomoći: ako se narodne mase toliko prosvete da uvide svoje morane nedostatke i počnu ih popravljati, i, ako se njihov tmurni život osvetli umetničkim lepotama, blagodarnim i junačkim pretstavama iz istorije, narodnog predanja i narodnih običaja.

Tragedije rada, kao robovanja drugome, kulta rada u zajednici i za zajednicu, kao najvedrije potvrde čovječjemu postojanju, — nema još u njihovu delu; kao što toga već ima u delima rodonačalnika realističkih monumentalista i stegnutih patetika, Kurbea i Milea. (Zatupljujući zamasi »Tucača kamena«, i, »...uzvišeni pokret Sejača«.) Iako su »Vesela braća« i »Triptih« u Vršcu (Sejanje, berba, žitarsko i vinarsko tržište u Vršcu) sasvim značajni nagoveštaji.

Nažalost, Predićevi i Jovanovićevi naslednici, naši impresionisti, nisu hteli da razumeju taj nagoveštaj pa da svesno nastave produbljivanje narodne tematike. Današnji slikarski naraštaj nadoknadiće što je propušteno. Koristeći se primerom i dostignutom merom ovih svojih velikih predaka, a ispuniće i savremenom realističkom sadržinom, samo uz neprekidan, izdržljiv, ogroman trud, pobedonosno izvojevane sheme njihovog figuralnog slikarstva.

Razvoj dečje književnosti u Makedoniji

Georgi ABADŽIJEV

Vekovi celi so puška vo raka
vojuval mojot rod,
a denes raste vo polinja moi
slobodno — bogat plod!

Prvi stihovi i proza za decu u Narodnoj Republici Makedoniji pojavili su se posle oslobođenja, u uslovima socijalističke izgradnje. Oni koji pišu za decu ne nose teško nasleđe prošlosti, njima je tuđa ideologija reakcionarne buržoazije. Formalizam, bezidejnost i pesimistička raspoloženja ne mogu da puste dublјih korena u našu dečju literaturu.

Carevi i prinčevi, zlobne veštice i razne mistifikacije, izbačeni su iz mlade i napredne makedonske dečje literature. U pesmama za decu živi, dela i raste heroj, nepoznat u prošlosti, dete — pionir, mladi aktivista socijalističke izgradnje. Mladi građani naše domovine u delima naših književnika nalaze put i pravac svoga razvitka kao novih ljudi — sutrašnjih graditelja i branitelja socijalističke Jugoslavije.

Neće biti preterano ako se kaže da u NR Makedoniji ima talentovanih pisaca za decu sa oformljenim idejnostvaralačkim putem. Od pojave prve dečje knjige »Makedonče« Vanča Nikoleskog 1946 godine, pa do danas, naši mladi čitaoci raduju se lepo napisanim knjigama, kao što su »Raspeani bukvi«, »Pioniri, pionirke, bubački i šumski zverki«, »Milion džinoi« i »Sneško« od Slavka Janevskog, »Školsko svonce«, »Mice« i »Vo polskata kukička« od Vanča Nikoleskog; »Dadovme zbor« Borisa Bojadžijskog i dr.

Vančo Nikoleski je vrlo popularan dečji pisac u Makedoniji. Njegove dosada izdate četiri knjige jasno određuju njegov stvaralački lik. Njegova poezija crpe snagu iz čistog izvora narodnog stvaralašta — iz narodnih pesama i priča. Nijedan od makedonskih pisaca za decu nije takvom neposrednošću i uprošćenom emocionalnošću odrazio suštinu makedonskog sela, život seljaka u novim uslovima. Odabirajući najlepše i detetu bliske slike, Vančo Nikoleski priča deci o rodnom selu, o mirnom seoskom radu, o rodnim rekama, planinama, šumama, opisujući istovremeno i nastojanja, interese i intimne želje radnog seljaka. Kao dobar poznavalac našeg sela, on pripoveda jednostavnim, običnim rečima onako kako govori i sam narod. Njegove pesme su s ljubavlju i poverenjem primljene kod svih mladih čitalaca iz grada i sela.

Tematiku sela Nikoleski povezuje sa tematikom otadžbine. Preko motiva sa sela unosi on u svoju poeziju patriotski duh i karakter.

Pevajući o svojoj užoj domovini, on uvek ima u vidu jedinstvo makedonskog naroda sa ostalim narodima Jugoslavije, koje je stvoreno kao rezultat zajedničke borbe u ratu i zajedničkih napora za izgradnju socijalističke budućnosti svih Jugoslovena.

No Nikoleski nije samo na liniji evociranja herojske prošlosti makedonskog naroda. On je takođe dao i niz pesama o životinjama. Savršeno upređena fabula i lako pristupačne slike, uzete iz narodnih pesama, čine da su deci razumljive i shvatljive ove male pesme. No, pored mnogih postignuća u oblasti umetničkog majstorstva, ovladivanja tehnikom stiha i formom, Vančo Nikoleski obrađuje materijal površno, bez jasnog i dubljeg poznavanja aktuelnih problema naše stvarnosti. Njemu još nije pošlo za rukom da preko dečjih heroja pretstavi život čoveka našeg doba, da ukaže na one faktore koji ruše staro i stvaraju novi, socijalistički lik naše domovine.

Kad govorimo o savremenoj tematici i novim herojima u radovima makedonskih pisaca za decu, posebnu pažnju privlači stvaralaštvo talentovanog pesnika Slavka Janevskog. On smelo kroz poeziju tretira najaktuelnija pitanja našega vremena. Njegova je poezija originalna, nova i zanimljiva. Stihovi su zasićeni životnom radošću, optimizmom i odražavaju najkarakterističnije pojave i tendencije novog, dosada neviđenog socijalističkog života koji se kod nas izgrađuje.

Slavko Janevski izdao je dosada četiri knjige za decu. Kako u prvoj, izdatoj 1946, tako i u poslednjoj od 1948 godine, autor je uspeo da prikaže deci najkarakterističnije događaje u zemlji, da im skrene pažnju na one pojave i činioce, koje su pokretne poluge u borbi za preobražaj života i da oduševi i rasplamsa u dečjim srcima mržnju prema svemu što je neprijateljsko narodu i njegovoj socijalističkoj zemlji i ulije im ljubav prema njihovoj slobodnoj otadžbini.

Njegova poslednja knjižica »Milion džinoi« su pesme o Petogodišnjem planu. Janevski stvara dela u kojima je rad, herojska borba za socijalizam, osnovna i glavna tema. Jedini heroji Slavka Janevskog su pioniri. Oni nose pesmu proleća, maštaju o tome kako će graditi i kako će postizati velike rezultate. Brigadiste Janevskog stežu reke gvozdeno-betonskim zavojima, šalju pobedonosnu svetlost električne energije, menjaju lik našeg sela, pretvaraju život u poeziju radnog podviga. U zbirci »Milion džinoi«, sve živi, diše, misli, mašta i oduševljava se pred primamljivom perspektivom koju razotkriva naš Petogodišnji plan. Dete sanja kako će postati inžinjer da gradi mnogospratne domove i ogromne zavode, da bude oficir — branilac rodnog kraja, da bude avijatičar, traktorist, kondukter, telefonist, mornar, lekar, učitelj ili udarnik — rudar. Želje pionira su beskrajne, jer su takve mogućnosti naših naroda u uslovima socijalističke izgradnje. U »Pismu sovjetskim pionirima« pesnik Janevski dostiže visoku idejno-političku preciznost. Sem osećanja ljubavi prema zemlji Mičurina i Stahanova, pesnik je dao i veličanstvenu sliku o preobražaju naše otadžbine.

Pak eve vi edna novost;
vo Mavrovo raste grad,
iljadnici mladi gradat
električen kombinat.
A tamu, do pedes' prva
ke se vasa den so mrak,
električni bezbroj sonca
ke razlejat zlaten zrak.

Slavko Janevski je knjigom »Milion džinoi« prvi jugoslovenski pisac koji je sa smelim patosom prišao razradi motiva iz Petogodišnjeg plana. U njegovim poslednjim stvarima pada u oči bogatstvo stilskih i jezičkih sredstava, kompoziciona usklađenost i konciznost pesama, kao i značajno savladivanje forme stiha.

Osim ova dva pisca koji neprekidno rade na području literature, a naročito Vanče Nikoleski, koji je svoje stvaralaštvo potpuno posvetio deci, dao je nekoliko uspelih pokušaja i Boris Bojadžijski. 1948 godine izišla je iz štampe mala i ukusna knjižica »Dadovme zbor«, komad iz pionirskog života od Borisa Bojadžijskog. Ovaj komad popunio je jednu prazninu u dečjoj literaturi. Potreba za dečjim pozorišnim komadima je ogromna. Dečja scena je jedno od vrlo snažnih vaspitnih sredstava. Život pionira, ozbiljne napore i prevaspitavanju dece unutar pionirske organizacije, koja pretstavlja snažan faktor u izgradnji novog, sutrašnjeg čoveka Boris Bojadžijski je oblikovao preko dobro izabranih likova i dijaloga. Činjenica da je njegov komad još na sceni dečjih pozorišta u Makedoniji, govori o potrebi pozorišnih komada za deca.

Kada je reč o stanju umetničke literature za najmlađe građane Makedonije, treba da se podvuče da na tom polju književnog stvaralaštva treba uraditi mnogo više. Pisac za decu dužan je da sve više i uverenije prodire u životne probleme, koji niču svakodnevno. Deca treba da budu upoznata i da srastu sa najvažnijim pojavama i pokretnim snagama izgradnje socijalizma. Pravac, koji je dao Slavko Janevski neizbežan je u daljem razvitku dečje literature u Makedoniji. Ima dečjih pisaca (kao, na primer, Vasil Kunovski) koji dosadašnjim radom daju osnova nadanju, da će biti u stanju da pišu lepe i prikladne stvari za našu decu ako ozbiljno shvate svoj zadatak na ovom sektoru stvaralaštva.

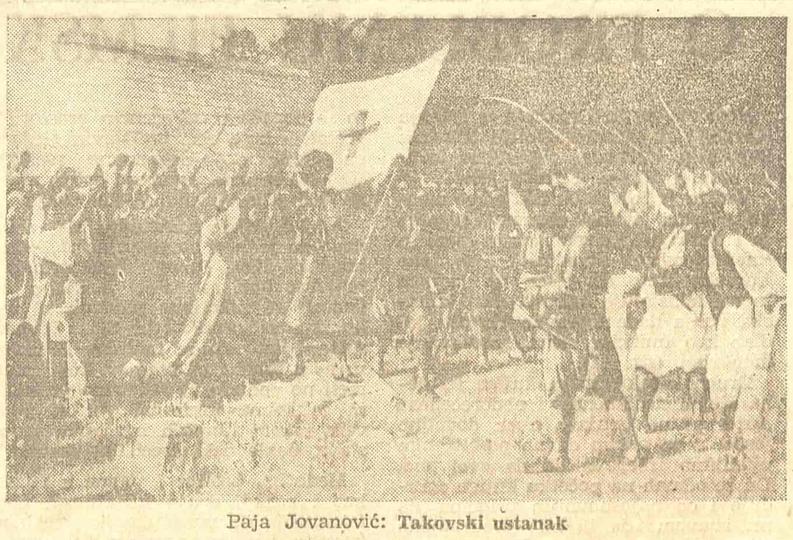

Paja Jovanović: **Takovski ustanak**

Dodeljene su »Prešernove nagrade« za najbolja književna dela

Gradski Narodni odbor Maribora dodelio je »Prešernove nagrade« za najbolja književna dela. Nagrade su bile raspisane u februaru ove godine, povodom stogodišnjice smrti najvećeg slovenačkog pesnika Franca Prešerna.

Prva nagrada nije nikom dodeljena, drugu nagradu u iznosu od 25.000 dinara dobila je Pavla Jurobič-Mutus za roman »Slepa ulica«, (ovaj roman je njeno prvo književno delo), drugu nagradu od 15.000 dinara dobio je Janez Gradišnik za zbirku novela »Iz boja«, a treća nagrada od 10.000 dinara dodeljena je Franeu Filipiču za zbirku pesama »Vihorna godina«.

Sva ova dela obrađuju teme iz Narodno-oslobodilačke borbe, obnove i izgradnje na području Maribora i Mariborske oblasti.

NA SKADARSKOM JEZERU

Mirko VUJAČIĆ

Od Vranine, svjevernim padinama Sutormana, u go, siv, i ljut krš usječenim selima Krnjice, Seoceta i drugih i tamo prema albanskoj granici udaraju sivo-mutni valovi Skadarskog Jezera u strmu obalu. A od neravnih, okomitih padina Prokletija obalom se uvlače vrbaci, nižu se humovi obrasli mrtvom travom. Na domaku Zete i Titograda pružaju se sive i ustajale bare sa usahlom vodom i travom, sa beživotnom zemljom po kojoj su se isplele žabokrečine.

Kao ugašene zenice, u ovom mutnom oku Crne Gore tu i tamo prostiru se siva ostrva, Lesendro, Vranjina, Beško, Malo Starčevo i Velje Starčevo, Topane i druga. Po njima s jeseni napadaju zamorene selice i tu im je najsigurnije da se odmore jer, ih neće naći lovac ni kobac.

U ovim mrtvim širokim barama, iz kojih su jedino izdikale vrbe sa širokim krunama i snažnim stablima, žive rojevi komaraca i jata barskih tičurina.

A kako je čovjeku s obala Skadarskog Jezera? Kako je tim ljudima što su na izgladnjelom golom žalu, uprkos svemu, uprkos surovim zakonima vremena i postojbine podigli kamenite kuće na kamenitoj potkućnici? Kogod stupi na ovu obalu, ovako golu i siromašnu mora se zapitati kako je, iz čega je izvadio hleb ovaj stanovnik šture kamenite obale gde pogled ne može ništa da zahvati do mutne jezerske talase gonjene južinom i sjeverinom, najčešće natušteno nebo nad sobom i strmenu liticu gdje koze ranjavih i slomljenih nogu dolaze iz paše. Kako je obalskom čovjeku čiji je život, sve njegovo bitisanje najvećim dijelom zavisio od ove mutne stihije što se prostire u dužini od 43 a u širini 14 kilometara, od toga kojim će krajem navaliti vodotok Drima, koliko će primiti potoka Rigoleto, Vraka ili Kir, da li će proljeće biti oblačno i kišovito, a jesen opaka i vjetrovita?

Da, vjekovima je na ovim kamenitim obalama, na ovom gladnom i golom žalu, na pustim krševitim okrajcima, na nemirnim slijepim zalivima Jezera pogranični čovjek — Šćiptar i Crnogorac živio zlohudim životom, od danas do sjutra, a upravo dužinu vijeka, njegove bole i radosti, njegove nade i klonuća određivala je ova mutna pučina jezera o kojoj Ljuba Nenadović piše: »Nigde nema šume; ponegde vidi se šiprag, a pored obale veliki žbunovi lavorovog drveća. Sa zapadne strane obale su tako strmene, da pored njih retko gdegod ima pešačke putanje. — Skadarsko Jezero nije ni nalik na jezera u Švajcarskoj, Italiji i Gornjoj Austriji, nema onog zelenila ni one lepote; izgleda kao bara, kao Dunav kad se razlije po banatskim ravnicama... Skadarsko je Jezero pusto: gde nismo videli ni najmanje lađe da plovi; obalo njegove isto su tako puste«. Rijeke su mijenjale tokove, Bojanino korito punio je muljem Drim, a Skadarsku ravnicu, koja je prije nekoliko vjekova bila cvjetna i plodorodna, osvojila je voda. Svu plodnu ravan od sjevernih padina Rumije do južnih ogranaka Prokletija potopilo je jezero. Ljudi su bespomoćno počeli da izmiču ispred stihije — porodice čije su kućerine nosile jesenje i prolećnje poplave, bježale su, izmicale se ispred vode u pust krš gdje ništa ne raste do divlja ruža i struk gorkog pelena. Voda je iz godine u godinu narastala, plavila imanja, a duž Zete i Podgorice upljesnile su se bare — leglo komaraca. Ako ste pitali putnika kako je u tim pograničnim skadarskih selima, obično je uz odgovor dodao da tamo trese troljetna groznica, da ptici od nje perje opada. Umiralo je 80% ljudi po obalskim naseobinama od skadarske malarije.

No počeo je čovjek da se bori za život. Odjekivao je trnokop u kamenitu obalu, a po pustom žalu počela su nicati naselja. Iz jednog škripa u drugi prenošena je zemlja, podziđivana su vrtače i otimane brzim potocima što su iz godine u godinu spirali zemlju u Skadarsko Blato. I još dok na gori nije list počeo žućeti, još u prvim jesenjim mjesecima glad bi surovo zakucala na vrata obalskih stanovnika i najavljivala im da treba pribeći drugim načinima da bi se osiguralo najnužnije uhljeblje. I tako su iz godine u godinu iz sivih naselja pohrlili stanovnici trbuhom za kruhom. Neko je išao u daleke prekookeanske krajeve da kopa tuđe zlato za crn komad hljeba, neko se laćao kakvog drugog posla, a drugi su se opet dovijali raznim profesijama.

Ko nije čuo za ribare Skadarskog Jezera, za bogatu njegovu faunu?

Kad se posvršavaju domaći radovi, obrade sićušne okućnice, ljudi sa skadarskih obala brzo su mijenjali profesiju. Nedjeljama ribari sa skadarskih obala tragaju za rijetkim bogatstvom skadarske ribe. A kad poslije neispavanih noći, poslije dugonoćnog veslanja, kad zategnu mreže i lađe šaranima i pastrmkama učini se tim ljudima da su ulovili par mjeseci života unaprijed. Ali kad se riba nađe na pijacama, kao da je đavo ponese, ljudi se vraćaju pusta srca i skoro praznih šaka — tek da se čeljad okrijepe za sjutra.

Pa kad taj goli život ne održaše ni te male šture vrtače, ni to bđenje s teškim mrežama po jezeru, onda se pribjegavalo rizičnom i po život i po opstanak porodice poslu-krijumčarenju skadarskog duvana. Čim bi sazreli prvi strukovi na sve strane u okolna sela počela bi da se plete mreža neobične trgovine. Švercovanje — to je bio još jedini način na koji se može ubrati opasna nadnica.

Po širokom mutnom jezeru pozni jesenji mjeseci zalivaše burom pučinu, a kontrobandžije sa skadarskih obala kroz jezero u noć vitlaju dotrajalim veslima, upinju se da se domognu do prvih švercerskih stanica pri obali. Koliko se noći ti smjeli ljudi, onda kad vrijeme ne traži toliku smijelost, al zakoni života pod kojima žive ta, pohrvali se s tim stravičnim bregovima vode? Pljušte jesenje kiše, male grbave čunove vjetrina udara o bokove, a tada ljudima sine u glavi: čemu taj toliki rizik, čemu ti bespomoćni trzaji da se otme iz vode i duvan i čun i život — da se još noćas izbije na obalu zdrav? To tamo na kamenitoj obali gladna dječica traže kruha i života — za njih se mora žrtvovati. A po obalama iza busije vrebaju finansi i kad opaze da se iz nemirna jezera bliži kraju nemoćan šverckerski čamac, nekad »u ime zakona«, a nekad i bez toga ospu vruć plotun po mokrim kontrobandžijama, baš kad su se radovali dohvatiti kopna i puta. Krvarili su šverceri po obalama, ali ih je iz dana u dan sve više bilo: za golotinju, oskudicu i nemaštinu nijesu važili strogi pisani zakoni. Borba za život bila je jača i neumitnija.

Kroz istoriju jezero je bilo na istaknutoj ratnoj vjetrometini.

Prije nešto više od jednog vijeka pjesnik »Gorskog Vijenca« teška srca je gledao na porobljena crnogroska ostrva i patio stanovništvom koje je bio porobio i poharao Osman-paša Skopljak, slušao kako sa ostrvskih krševitih visina lubrdaju turske puške i uništavaju pogranična crnogorska naselja. Pjesniku državniku bilo je teško živjeti dok je uzaludno upućivao molbe i stalno intervenisao kod evropskih sila koje nijesu mogle zaboljeti rane crnogorskog naroda. Zapaljene od ruke turskih zulumćara i siledzija plamsale su krnje udžerice obalama Crnojevića Rijeke, borili se Njegoševi Crnogorci, borili se sami, na život i smrt, jer »voskreseni ne biva bez smrti«. A grudobolan vladika sa šakom svojih slabo naoružanih vojnika, sam samcat branio je ostatak gola života crnogorskog čovjeka na jezerskim obalama.

A 1941 godine savremeni barbarin — Pircio Biroli po ovim istim obalama, za kojim je čeznuo i koje je branio vječito mobilisani pjesnik, pod komandom u krvlju ogrezlog mađora Spitaljeria, ratnog zločinca prvog ranga, poslao je pljačkaške i ubilačke čete da pokosi i onako u mukama jedva podmlađeno pokoljenje. Na poziv Partije i Tita dvije nahije iza južnih obala jezera drznule su se i počele oružanu borbu sa italijanskim fašistima. Od ustaničkog 13 jula, od su se pograničnim nahijama i obalama blata džade okrvavile, kad su takoreći goloruki ustanici fašističkim leševima zavalili tijesne klance, jer vele da dok su živi ne mogu slušat da crne košulje slobodno pjevaju »Đovinecu« uz crnogorsko vino, pa sve dok nije pukla zora slobode i na bijesku oružja Titovih proleterskih brigada do konačnog oslobođenja nikada nije po ovim obalama utolila ustanička puška. Obale jezera bile su pritisle fašističke čete i izdajnički ološ dva bijedna generala, Đukanovića i Popovića; po jezeru oko Lesendra i Vranjine krstarile su patrole albanskih i italijanskih fašista, upadale četničke pokretne straže, ali uprkos svega opet su u strmom stijenju odjekivale osvetnički partizanski plotuni, opet su pod eksplozijom osvetničkih bombi padale žičane barijere i betonski bunkeri, a »elitni« Dučeovi soldati jaukali plašljivo i bespomoćno: »Mama mia«. U vrijeme otsustva glavnih partizanskih snaga, po obalama, po partizanskim rončištima fašističke čete muklo su vrebale crnogorske komuniste pozadince. Herojstva i podviga pozadinaca ovih krajeva ne može lako narod zaboraviti. Žive svježe, nezaboravne uspomene na pale drugove pozadince u zimu 1943 godine. Živi uspomena na odvažnog malog partizanskog brodara, čiji čun lomi leđene mutne valove blata, bori se s pučinom da prebaci komuniste s obale na obalu, da u crnogorske domove unese vijesti — vedrinu i nadu o borbi proleterskih brigada po Bosni, o snažnoj ofanzivi Crvene armije; živi jer njegovi vršnjaci u radnim bitkama produžuju djelo krmanoša Đurice Lopičića i radnim bitkam koje se danas vode po Titovom planu produžavaju i osvetljavaju slavu Titove epohe dvaju vojevanja — oslobodilačke borbe i ove što se danas vodi za socijalizam. Paluba fašističkog broda »Skenderbeg«, koga je na predaju prisilila četica partizana bez broda i podmornice — slabim oružjem iz strme obale, trune, na jezerskom dnu kao opomena, da kad-tad brodolom mora doživjeti brodovi u čija jedra duva vihor ukrotitelja narodnih sloboda.

* * *

Dugo su stanovnici skadarske obale posmatrali barušljivi prostor jezera gdje sita zemlja leži osvojena vodom. Ali uzalud — niko je nije imao isušiti. Samo su Skadarsko Jezero isušivali riječima bivši režimi kad je trebalo pobijediti na izborima i sebi osigurati poslaničke mandate.

Danas na Skadarskom Jezeru rade nekoliko ekipa inženjera. Dok jedna u Baru privodi kraju geometarske radove da konačno ustanovi varijantu prokopa odvodnog kanala iz jezera u Jadransko More, dotle drugi usidreni na čunovima vrše geološko ispitivanje zemljišta u jezerskim dubinama kuda treba da prođe brana do koje će pod zamahom trudbeničkih ruku Titovih petoljetki postati kopno — najplodnije kopno Republike Crne Gore, a možda i čitave naše domovine. Ljudi su krenuli da promjene tok brze Morače što odranja čitave bregove, da od današnje baruštine stvore plodonosnu ravan, gdje će sjutra rasti pšenice, ruđeti vinogradi, bijeljeti se hiljade hektara zemlje pod pamukom gdje će rasti južno voće, podići se farme, s moračkih tokova potećiće svijetlo u sela, ali tada sela neće biti usječena u kamenitu obalu već će se spuštati u pitomu skadarsku ravan. Kroz kamenite grudi Sutormana proliziće vozovi brzi i zahuktali, vozovi širokim kolosijecima, a ne kao juče sićušna crnogorska železnica koju valjan momak uz Sutorman može prestići. Titograd će tada izrasti velik a njegovi će bijeli bulevari ocrtavati obale Morače. S jedne strane zida čutaće ukroćeno jezero po kojem će zadružne ribarske lađe tragati za bogatstvom skadarske faune, a s druge strane blistaće zadružne naseobine.

To nije mašta, jer je ovo počela da radi ruka Titovih trudbenika, socijalističko pokolenje — pokolenje koje je prebrodilo i teže brane, a ne ovu što će sjutra presjeći jezero na dva dijela.

Imenovanje žirija za dodeljivanje „Nagrada Vlade FNRJ"

Kao znak narodnog priznanja Vlada FNRJ ustanovila je nagrade zaslužnim naučnim radnicima, književnicima i umetnicima za njihova dela i rad na području nauke i kulture.

Komisija za nagrađivanje radnika na području nauke i kulture pri Vladi FNRJ koju sačinjavaju: Rodoljub Čolaković, ministar za nauku i kulturu Vlade FNRJ, Ivo Andrić, književnik i akademik, dr. Anton Melik, rektor Univerze u Ljubljani, dr. Alojz Tavčar, profesor sveučilišta iz Zagreba i inž. Đorđe Lazarević, pretsednik Saveza društva inžinjera i tehničara, na svom sastanku od 30 juna imenovala je žirije za »Nagradu Vlade FNRJ« zaslužnim radnicima na polju nauke i kulture za 1949 godinu i to:

I. **Za naučna dela i istraživačku delatnost, kao i istraživačke rezultate važne za narodni život:** inž. Voja Srzentić, potpredsednik Privrednog saveta FNRJ, dr. Kosta Petković, profesor Univerziteta u Beogradu, inž. Bogić Knežević, rektor Tehničkog fakulteta u Beogradu, dr. Fran Cviter, profesor Univerze u Ljubljani, dr. Ivo Supek, profesor Sveučilišta u Zagrebu, dr. Radivoja Berović, prorektor Medicinske velike škole u Beogradu, dr. Radovan Aleksić, profesor Univerziteta u Beogradu, dr. Gvido Nonveje, direktor Poljoprivrednog instituta pri Ministarstvu poljoprivrede FNRJ i dr. Krešimir Balenović, profesor Sveučilišta iz Zagreba.

II. **Za podizanje, unapređenje i organizaciju naučnog rada i naučnih ustanova:** dr. Pera Jovanović, profesor Univerziteta u Beogradu, inž. Alojz Hrovat, dekan Tehničkog fakulteta u Ljubljani, inž. Milenko Jakovljević, profesor Tehničke velike škole u Beogradu, dr. inž. Rihard Podhorski, profesor Tehničkog fakulteta u Zagrebu, inž. Alfred Jeger, načelnik Odeljenja studija i istraživanja Savezne uprave za unapređenje proizvodnje, Nikola Rot, načelnik Odeljenja za nauku u Ministarstvu za nauku i kulturu FNRJ, Božo Stošić, načelnik Nastavnog odeljenja Komiteta za naučne ustanove, sveučilište i visoke škole NR Hrvatske, Rodoljub Jemuović, sekretar Komiteta za naučne ustanove, univerzitet i velike škole NR Srbije, inž. Ljudevit Skaberne, direktor Biroa za unapređenje proizvodnje pri Ministarstvu građevina NR Slovenije.

III. **Za unapređenje metoda u proizvodnji:** inž. Miloš Brelih direktor Savezne uprave za unapređenje proizvodnje, inž. Borislav Lilić, prodekan tehnološkog fakulteta Tehničke velike škole u Beogradu, inž. Feliks Lobe, profesor Tehničkog fakulteta u Ljubljani, inž. Vladimir Šlebinger, načelnik odeljenja Komiteta za vodoprivredu FNRJ, inž. Zdenko Dizdar, direktor Naučno-istraživačkog instituta Ministarstva industrije NR Srbije, inž. Jovan Dugošević, direktor Instituta za industriska istraživanja Ministarstva industrije NR Hrvatske, inž. Rihard Temali, službenik u Specijalnom projektanskom birou Glavne direkcije savezne industrije motora, inž. Bogdan Laković, načelnik Savezne uprave za unapređenje proizvodnje, inž. Ivan Cuculić, šef otseka za energetiku Savezne uprave za unapređenje proizvodnje.

IV. **Za najbolji univerzitetski udžbenik i priručnik originalan ili kompilativan:** inž. Ilija Đuričić, profesor Univerziteta u Beogradu, dr. Arpad Han, profesor Medicinskog fakulteta u Zagrebu, inž. Gragiša Ivanović, univerzitetski docent u Beogradu, dr. Rihard Lang, univerzitetski docent Zagreb, inž. Maksim Goranović, pomoćnik ministra poljoprivrede FNRJ, Niko Srzentić, načelnik Ministarstva pravosuđa FNRJ, Vilko Vinterhalter, univerzitetski nastavnik u Beogradu, Milutin Ivanušić, načelnik Odeljenja za univerzitete i visoke škole Ministarstva za nauku i kulturu FNRJ, Nikola Vučenov, sekretar Komiteta za naučne ustanove, univerzitet i velike škole NR Srbije, Rado Peternel, načelnik Ministarstva prosvete NR Slovenije.

V. **Za najbolje delo na području popularizacije nauke, originalno ili kompilativno:** dr. Fran Tućan, profesor Univerziteta u Zagrebu, inž. Đurđe Bošković, prorektor Tehničke velike škole u Beogradu, Vojislav Đurić, pomoćnik ministra prosvete NR Srbije, Mitko Zafirovski, potpredsednik Komiteta za univerzitet i visoke škole NR Makedonije, Dušan Perović, profesor istorije u Beogradu, Salko Nazečić, profesor Više pedagoške škole u Sarajevu, Drago Grdenić, asistent Prirodno-matematičkog fakulteta u Zagrebu, Egon Tomc, publicist iz Ljubljane i dr. Sima Grozdanić, profesor Univerziteta iz Beograda.

VI. **Žiri za sve grane književnosti:** Čedomir Minderović, Velibor Gligorić, Milan Bogdanović, Marijan Jurković, Eli Finci (svi iz Beograda), Vicko Zaninović, Marijan Matković, Marin Franičević, (iz Zagreba), Drago Šega, Janez Potrč, Juš Kozak (iz Ljubljane), Marko Marković iz Sarajeva i Blažo Koneski i Dimitar Mitrev iz Skoplja.

VII. **Žiri za likovnu i primenjenu umetnost:** Oto Bihalji-Merin, Đorđe Andrejević — Kun, Branko Šotra (iz Beograda), Antun Augustinčić, Grga Gamulin, Ernest Tomašević (iz Zagreba), Božidar Jakac i Stane Mikuš iz Ljubljane, Ismet Mujezinović iz Sarajeva, Nikola Martinoski iz Skoplja, i Petar Lubarda iz Cetinja.

VIII. **Žiri za arhitekturu:** Ljubo Ilić, Bratislav Stojanović, Branko Tučkorić i Nikola Dobrović iz Beograda, Veljko Kauzlarić i Andrija Mohorovičić iz Zagreba, Dominik Serajnik i Dinko Glanc iz Ljubljane i Vasa Todorović iz Sarajeva.

IX. **Žiri za sve grane muzičke umetnosti** i to za produktivnu muziku: Krešimir Baranović, Oskar Danon i Milenko Živković iz Beograda, Natko Devčić i Slavko Zlatić iz Zagreba, Dragutin Cvetko i Marjan Lucijan Škerjanc iz Ljubljane: za reproduktivnu muziku: Milan Sáks i Milan Horvat iz Zagreba, Mihajlo Vukdragović i Branko Dragutinović iz Beograda, Samo Hubad i Valen Vodusek iz Ljubljane i Todor Skalovski iz Skoplja; za muzički folklor: Miroslav Špiler, Nikola Hercigonja, Stevan Hristić i Stana Klajn iz Beograda, Branimir Sakač iz Zagreba, France Marolt iz Ljubljane i Cvetko Rihtman iz Sarajeva.

X. **Žiri za sve grane pozorišne umetnosti** i to za dramu: Velibor Gligorić i Milan Dedinac iz Beograda, Ranko Marinković iz Zagreba, Slavko Jan i Filip Kumbatović iz Ljubljane, Niko Miličević iz Sarajeva i Dmitar Kostarov iz Skoplja; za operu: Oskar Danon, Miroslav Špiler i Stana Klajn iz Beograda, Cvetko Rihtman iz Sarajeva, Natko Devčić iz Zagreba i Dragutin Cvetko iz Ljubljane; za balet: Mile Jovanović iz Beograda, Žorž Skrigin i Anika Radošević iz Beograda, Ines Ivanišević i Ana Roje iz Zagreba i Marta Pavlin iz Ljubljane.

XI. **Žiri za sve grane filmske umetnosti:** Milan Bogdanović, Jovan Popović, Radoš Novaković, Hugo Klajn i Oskar Danon iz Beograda, Petar Šegedin iz Zagreba, Matej Bor iz Ljubljane i Dimitar Mitrev iz Skoplja.

Nagrade se dodeljuju:

1. Za naučno delo, istraživačku delatnost i istraživačke rezultate važne za narodni život u iznosu od 80.000 — 120.000 dinara;
2. Za podizanje, unapređenje i organizaciju naučnog rada i naučnih ustanova od 60.000 — 100.000 dinara.
3. za unapređenje metoda rada u proizvodnji od 50.000 — 80.000 dinara.
4. za najbolji univerzitetski udžbenik i priručnik originaaln ili kompilativan od 30.000 — 60.000 dinara.
5. za najbolje delo na području popularizacije nauke, originalno ili kompilativno, od 30.000 — 50.000 dinara.

Radnicima na području kulture dodeljuje se »Nagrada Vlade FNRJ« kao prva ili kao druga nagrada. Visina prve nagrade iznosi od 80.000 — 120.000 dinara, a visina druge od 30.000 — 80.000 dinara.

Zadatak imenovanih žirija je da rasmotre materijal i radove za nagrađivanje i da Komisiji za nagrađivanje stave obrazložene predloge.

Komisija će primljene predloge konačno rasmotriti i dati svoje predloge Vladi FNRJ koja će doneti rešenje o dodeljivanju nagrade pojedincima i grupama radnika na području nauke i kulture.

Prema Uredbi Vlade FNRJ »Nagrada Vlade FNRJ« dodeljuje se svake godine ako po oceni Komisije za nagrađivanje naučnih i kulturnih radnika postoje za to uslovi na pojedinim područjima nauke i kulture.

Ovogodišnje nagrade će se dodeliti 29. novembra, na dan praznika Republike.

U slavu Dimitrija Tucovića

Vlada Narodne Republike Srbije donela je odluku da se povodom 35-godišnjice smrti tvorca modernog radničkog pokreta u Srbiji Dimitrija Tucovića izvrši prenos njegovih posmrtnih ostataka u Beograd i svečano sahrane na Trgu Slavija na dan 20 novembra 1949 godine;

Dimitrije Tucović

Da se Dimitriju Tucoviću podigne spomenik na današnjem trgu Slavija i da ovaj trg nosi ime Dimitrija Tucovića;

da radnički dom kulture, koji će se podići na ovom trgu, nosi ime Dimitrija Tucovića;

da se izdaju izabrana dela Dimitrija Tucovića.

Vlada je formirala Državni odbor za proslavu ove godišnjice u koji su ušli: Moša Pijade, potpretsednik Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ; Jovan Veselinov, potpretsednik Vlade NR Srbije; Dušan Petrović, pretsednik Glavnog odbora Saveza sindikata za Srbiju; Mitra Mitrović, ministar u Vladi NR Srbije; Aleksa Tomić, ministar socijalnog staranja NR Srbije; Laza Stefanović, potpretsednik Centralno odbora Saveza sindikata Jugoslavije; Grga Jankez, sekretar Centralnog odbora Saveza sindikata Jugoslavije; Čeda Minderović, književnik, Stevan Jakovljević, rektor Beogradskog univerziteta; Mirko Milojković, član Glavnog odbora Saveza sindikata za Srbiju.

Matej Sternen

U Ljubljani je 28 juna umro slikar Matej Sternen, poslednji pretstavnik četvorice velikih slovenačkih impresionista Jakopiča, Jame i Grohara.

Matej Sternen rođen je 1870 na Verdu kod Vrhnike. Umetničku akademiju završio je u Beču 1897, zatim je otišao u Minhen kod Ažbe-a gde je radio do Ažbeove smrti 1905. Sledećih godina radio je zajedno s Jakopičem, Jamom i Groharem u okolini Škofje Loke kod Ljubljane. Godine 1911 bio je u Parizu da se posle toga konačno nastani u Ljubljani. Kao odličan poznavalac slikarske tehnike radio je freske, uljene slike i grafiku. Od 1921 do 1930 bio je nastavnik crtanja na Tehničkom fakultetu u Ljubljani.

Nedavno su u Modernoj galeriji u Ljubljani, zajedno sa radovima ostale trojice slovenačkih impresionista, bili izloženi njegovi najbolji radovi. Glavna su mu dela »Pokrajine« (u Hanoveru, Beogradu, Ljubljani), »Dama na divanu« i »Kod toalete« (Narodna galerija u Ljubljani), »Japanka«, »Magdalena« i »Devojka pri čitanju« (Beograd), portreti, aktovi, crkvene slike u fresko-tehnici.

Sem toga, Sternen je otkrio i restaurirao stare freske u Žirovici kod Svetog Primoža nad Kamnikom, u Muljavi, u Keblju itd. Restaurirao je mnogo uljenih slika u Slovenačkoj i Dalmaciji.

Do pred svoju smrt Matej Sternen bio je restaurator pri Ministarstvu prosvete Narodne Republike Slovenije.

Književni konkurs Saveza kulturno-prosvetnih društava Vojvodine, Sekcija za Rumune

Savez kulturno-prosvetnih društava Vojvodine, Sekcija za Rumune, raspisao je književni konkurs na kome je učestvovao veliki broj mladih rumunskih pisaca. Komisija je primila preko 40 radova proze i poezije koji će biti objavljeni u časopisu »Lumina« koji izlazi u Vršcu.

Knjiga Majakovskog »Pročitaj, proskitaj i Pariz i Kitaj« na šiptarskom jeziku

U Prištini je izišla iz štampe knjiga Majakovskog »Pročitaj, proskitaj i Pariz i Kitaj« na šiptarskom jeziku. Knjiga je izišla u izdanju Pedagoške komisije pri Povereništvu za prosvetu i kulturu Kosovsko-metohiske oblasti. Delo su preveli sa srpsko-hrvatskog jezika na šiptarski mladi pisci Esad Mekuli i Mark Krasniči.

Književne večeri rumunskih pisaca

Rumunski pisci iz Vojvodine organizovali su dve književne večeri u selima Straži i Seleušu. Pisci su čitali svoje originalne pesme i prozu kao i prevode dela jugoslovenskih književnika.

Lojze Krakar: „USPON MLADOSTI"

Pesme ,izdanje »Mlada pota«, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1949

U traženju novih puteva, koje slovenačka mlada poezija preživljava, Krakareva zbirka je uprkos svojih nedostataka (u prvom redu formalnog značaja) doprinos razvitku mladih i pretstavlja korak napred: po širini problematike, po iskrenosti, veri u čoveka i u socialističku stvarnost.

Kad čitamo Krakarove pesme padaju u oči u prvom redu dve stvari: iskrenost i čvrsto misaono jezgro čitave njegove poezije. Te pesme su skroz poštene, u njima nema nigde pozerstva. Pa i kad peva o stvarima o kojima svaki dan slušamo, Krakaru i te reči dolaze iz srca, u njima nema fraze nego su ispovest. Njegova vera u socijalističku stvarnost, njegov patriotizam, njegova ljubav prema novom i plemenitom u čoveku našeg vremena, njegova mržnja prema mrtvom svetu starog društva i prema ostacima starog u našim ljudima, čak i u njemu — pesniku — samom: to su moralni kvaliteti, koji se kao crvena nit provlače kroz svu njegovu poeziju, počev od impresija iz kaceta pored pesama iz radnih brigada i ljubavne poezije do poslednjeg, najopsežnijeg ciklusa »Lirski zapisi iz naših dana«. To su moralni kvaliteti koje mogu jednom da pruže plodno tle za procvat velike poezije, samo ako su istinski doživljeni, ako nisu samo zapisane na pesnikov štit kao deklaracije. I baš to se oseća u Krakarevoj poeziji, da ovaj pesnik svim srcem veruje u svoje ideale. Sem dve-tri iznimke u ovoj knjižici nema pesme u koje se ne bi osetilo da se pesnik u njoj angažovao svim svojim snagama, tvrdoglavom, nepopustljivom voljom da kaže što mu je na srcu.

Otud osećaj eruptivnosti koji se stiče pri prvom čitanju. No kad se udubiš u pesme, osetiš da se tu ne radi samo o golim osećajnim izlivima. Jezgro pesničkog doživljaja kod Krakara je izrazito meditativno. Nad lepotom novog života, nad snagom mlade volje on se ne oduševljava stihijski, nego se kod svake pojave koja ga je potresla zamisli i u svojim stihovima ispoveda u prvom redu rezultat tog razmišljanja.

Eruptivna snaga pesničkog ispovedanja i stvarna, meditativna sadržina poezije pretstavljaju nesumnjivo snažnu suprotnost iz koje u ovoj poeziji nastaje unutrašnja napetost, koja se za sada još nije uprostila ni uravnotežila. Očita posledica te suprotnosti su mestimično izvesna tvrdoća i izražajna krutost: suviše malo konkretnih slika i metafora, kompliciranih stavovi i celi odlomci i nedovoljno jasna kompozicija, što sve ide na uštrb jasnoće i sugestivne snage Krakarove poezije. U vezi s tim oseća se i neko svesno zanemarivanje pesničke discipline. Krakar, izgleda, namerno krši svaku doslednost poetske forme. I ako su skoro sve pesme osnovane u okviru stalnih formi, on se tog okvira retko kad drži. To se očituje ne samo u najvidnijim spoljnim znacima (ritmička površnost itd) nego i u labavoj stilistici, koja mestimično pada na nivo površnog svakidašnjeg govora. Izgleda da Krakar teži da postigne što jednostavniji, moglo bi se reći razgovorni ton, ali on to još nije znao uskladiti s misaonim osnovama svoje poezije. Nedoslednost njegove stilistike je u tom da upotrebljava konvencionalne forme a istovremeno pokušava da ih razbije, još pre no što mu je uspelo da ih zameni nečim novim i od jednostranog analiziranja samo boljim. Otuda izvire i opravdana primedba o nedovoljnoj jezičkoj i stilističkoj kulturi, što su već ustanovile neke kritike u slovenačkoj štampi.

Ta nesigurnost je u izvesnoj meri u vezi s tim, što je Krakar u prvom redu epski talenat. Dokaz za ovu tvrdnju ne nalazimo samo u njegovim brojnim proznim pokušajima, među kojima je nekoliko uspelih, nego i u njegovim pesmama. Krakareva lirika je najbolja tamo gde se približuje epskim motivima, a i tamo gde to pesmi nije uvek na korist on pokušava da upliće epske elemente.

Osetljiv barometar socijalnih i moralnih vrednosti u čoveku-pesniku je naročito intimna ljubavna lirika. Krakareva ljubavna lirika ne gubi se u verterijanstvu i uzdasima zbog »nesrećne ljubavi«. Razočaranje nad dragom devojkom on povezuje s opevanjem ljudskih vrednosti. U devojci on traži ženu koja će s njim poći kroz život. Kad ga muči ljubavni bol, on beži u život, među zdrave, vesele ljude (»V slovo«).

Sav svoj registar Krakar je otvorio u poslednjem ciklusu. Tu on peva o ljubavi prema rodnom selu, o istoriji svog naroda, peva o selu i svojoj okolini, peva o poeziji, o radnim ljudima koje vidi na poslu i koji su mu slika čitavog naroda, o velikim događajima svetske politike, peva o preobražaju sela i mnogočemu drugome.

Tematska širina, koja obuhvata čitav naš društvenj život, pozitivna je pojava, naročito jer je uprkos nekim paušalizacijama (Pesma vranduškog minera, Cesta mladosti i dr.) Krakar umeo u mnogim pesmama da izrazi veliko kolektivno u individualnim tonovima i baš time dostigao veću opštu vrednost (Pismo za Kitajsko, Optužnica u stihovima, Titovo kolo, Semiška pesma, Berač).

Šteta što je Krakar u zadnjem ciklusu objavio dve pesme, misaono nejasne i blede: «Pesma bledskog jezera«, koja je sladunjav, beznačajan opis barkarolnog raspoloženja i »Sonet avgustovske noći«, u kojoj pokušava da filozofskim meditacijama govori o »pobedonosnom slavlju čoveka dvedesetog veka«, ali je ostao kod reči koje vrlo malo kažu. Isto tako smeta u trećem ciklusu naivna »Moja momačka pesma«.

U malom zapisu »Misao na smrt« Krakar je sjedinio rezultat čitavog svog dosadašnjeg razmišljanja o našem novom životu. On radije ne misli na smrt jer je još mlad i mnogo vremena i posla ima pred sobom. A kad se nje i seti nije mu teško. Dovoljno mu je — njemu kao i svakom našem čoveku — ako je ovom našem svetu dao sve snage koje je imao. I ako njegovo ime možda neće biti besmrtno, živeće uvek u životu i sreći čovečanstva.

«Jaz vem: kdor dal bo
temu svetu
vse, kar premore
um njegov,
enak nesmrtnemu
poetu
živel do zadnjih
bo vekov«.

Ako Krakar ostane veran ovoj misaonosti i ako sačuva svoju iskrenost i svoju hrabrost — a pri tom bude uporno radio da stekne jednako visok pesnički izraz, u svom razvitku daće sigurno značajnih rezultata.

Herbert GRÜN

O PROBLEMU FILMSKOG KADRA

Povodom knjige Renata May-a „Filmski jezik"

Nedavno je, kao rukopis, u izdanju Komisije za kinematografiju Narodne Republike Hrvatske, objavljena knjiga Renata May-a »Filmski jezik«.

Knjiga je posvećena isključivo montaži. Ostali filmski elementi, ukoliko su i dodirnuti, posmatrani su samo sa »montažerskog« stanovišta i to tako konzekventno, da pisac na jednom mestu konstatuje kako se čak i »filmska režija dade ispravno shvatiti jedino kao funkcija tačnog poznavanja montaže«. (str. 11).

Druga karakteristika knjige je njena idejna neodlučnost i nedorečenost. Autor se ne izražava uvek dovoljno jasno, a po nekim davno prečišćenim pitanjima izbegava da da svoj sud. On se odmah na početku knjige ograđuje i od najosnovnijih principa, na pr. izjavom »da bi bilo preuranjeno raspravljati o tome da li film spada u umetnost ili ne spada, da li se radi o izvornoj ili izvedenoj umetnosti«. (str. 7).

Treća osobenost knjige je njena ideološka neodređenost. Iako kroz izlaganja autora postaje očigledno da se on odavno bavi filmom i da je upoznat sa shvatanjima mnogih naprednih filmskih stručnjaka, (moto knjige je jedna formulacija sovjetskog režisera Pudovkina), potpuno je nejasno iz kojih razloga on nije ostao više principijelan pri oceni estetskih vrednosti na filmu, u prvom redu baš po pitanju montaže.

Pišac na nekoliko mesta u svome izlaganju podvlači kao osnovnu osobinu filmskog kadra da on izoluje lica i predmete u prostoru i vremenu. (str. 70, 126, 146...). Na toj spornoj postavci, zasniva se celokupna njegova teorija filmske montaže.

Kadar svojim okvirom obuhvata uvek određene prostor u kome se nalaze izvesni vizuelni elementi. Odnos tih elemenata u prostoru određen je sadržajem. Za formalno određivanje tih odnosa služe pored svih likovnih sredstava kadra, (kompozicije, osvetljenja, pravaca snimanja itd.), još i promene planova. U opštem planu je usled bogatstva elemenata taj odnos puniji i jači nego u krupnom planu, gde kadar »ukida« veze između lica i sredine u kojoj se nalazi. Ali postoji i d e j n a veza između lica i sredine, koja je određena sadržajem, i jedna od osobenosti filmskog umetničkog izražavanja sastoji se u tome, što se i promenom planova ta veza neprekidno održava. Način na koji se smenjuju razni planovi u filmu, (serdnji plan, krupni plan itd.), ustvari je naizmenično ukidanje i uspostavljanje prostornih i predmetnih veza između lica i sredine, sa ciljem da se podvuče njihova vrednost u odnosu na radnju, ali tako da se idejna veza održi, tj. da se idejno ništa ne »izoluje« u prostoru i vremenu. Od opšteg plana prelazimo na srednji ako želimo da nešto istaknemo, a možemo preći i na krupni plan ako je potrebno da se izvesna stvar naročito naglasi. Ali to se događa u određenom prostoru i vremenu koje smo pretstavili gledaocu i kojih je on neprestano svestan. Kao što se vidi, do svega ovoga može se doći i bez pojma o »izolovanju«.

Ali taj pojam omogućava May-u da dođe do jednog novog principa, »važnog« za film. Prema tome principu »objekat koji se nalazi u kadru ne podleže ni zakonima prostora ni zakonima vremena«. (str. 84). Drugim rečima, zato što su kadrom [1]) »izolovani« u prostoru i vremnu, lica i predmeti ne podležu ni zakonima prostora ni zakonima vremena, već za njih važe zakonj filmskih izražajnih sredstava, dakle neki specifični zakoni!

Međutim, prostor i vreme u filmu, kao i svakoj drugoj umetnosti, nisu fotografija ili verna kopija realnog prostora i vremena, već njihov umetnički odraz, vezan i uslovljen jednom određenom sadržinom i formom, a u punoj zavisnosti od odnosa u realnom prostoru i vremenu. Izražajna umetnička sredstva, (u ovom slučaju filmski kadar), ne mogu nikada biti takve prirode da bi elemente sadržine mogla osloboditi zakona iz realnog života. R. May to sam dokazuje, istina, nenamerno i na sasvim drugom mestu. Govoreći o izvesnim osobinama filmskih izražajnih sredstava, on ispravno zaključuje da dijalog i panoramski snimak na neki način »usporavaju« radnju i daju vernu sliku stvarnosti u pogledu vremenskog trajanja. (str. 128). Jer dijalog u filmu mora da traje tačno onoliko koliko bi taj isti dijalog trajao i u stvarnosti, a panoramski snimak, koji registruje određeni broj predmeta, mora da traje toliko, koliko bi bilo potrebno da se taj broj predmeta vidi u stvarnosti pri odgovarajućoj »brzini« gledanja.

May ne samo da prelazi preko toga već izvodi i nove zaključke. Da bi dokazao specifičnost vremenskih odnosa u filmu, on u neku ruku negira čak i objektivnu sadržinu. Po May-u »izražajna vrednost kadra varira iz različitih razloga. Treba imati na umu prirodni pad interesa (kod gledaoca — prim. Ž. M.) za neki kadar. Taj interes rezultira iz samog trajanja kadra, naglo raste u samom početku, a tada polako pada do najnižih vrednosti« (str. 70). Prema tome, vrednost kadra ne proističe iz njegove sadržajnosti već iz njegove dužine. Nepotrebno je danas dokazivati koliko je to shvatanje u osnovi formalističko.

Međutim, potrebno je ovde učiniti jednu napomenu. Dužina i vremensko trajanje u filmu, — kao i kod drugih umetnosti koje sa njima operišu, — nisu ni apsolutno utvrđene ni apstraktne vrednosti. Međusobni odnos dužina i vremenskog trajanja kod jednog umetničkog dela uvek je rezultat odnosa sadržine i izražajnih sredstava. R. May drugačije gleda na to. Filmski ritam, na primer, za njega je »...mera, proporcija, odnos, koji ne zavisi od brzine radnje — iako se s njom usklađuje — nego dobija funkciju filmskih elemenata, koji sačinjavaju samu radnju«. (str. 136). Po May-u dakle, optički ritam može da zameni radnju, ali to nije čudno kada on tvrdi da montaža može da menja vrednost kadra, pa čak i da je stvara. To je u knjizi »F i l m s k i j e z i k« jasno formulisano opet pomoću prostora i vremena. »Vreme i prostor su na filmu potpuno nezbiljski. Njih stvaraju delovi objektivne realnosti, koji montažom dobijaju u svom redosledu različito značenje ili naprosto različitu vrednost«. (str. 127). U toj »osobini« montaže autor vidi bazu za izvesne stvaralačke mogućnosti na filmu, na pr. da se jedan vremenski period, koji u stvarnosti ima izvesnu dužinu, prikaže za znatno kraće vreme. On tvrdi »... da se filmom često uspeva prikazati kroz vreme od jednog i po sata čitav život jedne osobe«, (str. 127), iz čega dalje izvlači zaključak da »... film doista sadržava mogućnost stalnog preobražavanja vremena i prostora m o n t a ž n o (podvukao Ž. M.), zbog čega su vreme i prostor na filmu kondenzovani i sintetizovani«. (str. 127). Skoro je neverovatno da May-u nije poznata suština takvih vremenskih »skraćivanja« (ili »produžavanja«) na filmu. Jer te operacije koje on pripisuje montaži, vrše se — kao što je poznato — već pri pisanju scenarija. Scenarista skraćuje ili produžava vremenske periode u radnji prema određenim dramaturškim načelima. U radnom scenariju, tj. knjizi snimanja, ti momenti se usklađuju sa konkretnim izražajnim sredstvima filma, pa i sa montažom. Kod May-a međutim, kao kruna njegova izlaganja, dolazi konstatacija »da ispušteno vreme i prostor n e s t a j u u r e z u i l i p r e l a z u (podv. Ž. M.) jedne snimke na drugu«! (str. 127), pri čemu se pod »rezom« misli na montažni tehnički rez. Itd. itd.

Činjenica je da izvesni kadrovi potpuno različite sadržine mogu pukim montažnim sastavljanjem da stvore nešto »treće« i da se na taj način ipak vežu. Poznat je i često navođen primer montažnog eksperimenta sa krupnim planom glumca Možuhina koji gleda u jednom pravcu i kadrovima na kojima se vide razni predmeti. Svakom novom kombinacijom izgledalo je da Možuhin gleda onaj predmet koji se nalazi u novom kadru. Prema tome, montažom dvaju heterogenih elemenata može se stvoriti jedan nov utisak. Međutim, za filmsko stvaranje, za film kao umetnost, takve mogućnosti su netipične i nenormalne. Kod takvih kombinacija se negira sadržaj kadrova i uzima u obzir samo njihov formalni smisao. Ali kao što su izvesni teoretičari padali u jednu krajnost posvećujući pažnju isključivo tehničkim mogućnostima montaže, tako su drugi padali u suprotnu krajnost koja se sastojala u zanemarivanju uslova za montiranje.

Pitanje montaže, iako nije u potpunosti raščišćeno, ipak je dovedeno u sklad sa zahtevima savremenog naprednog filma. Jedinstven stvaralački postupak na filmu mora uvek da dovede u najbolji i najplodniji odnos stvarni sadržaj kadrova sa onim što omogućava montažno vezivanje tih pojedinačnih sadržina u jednu celinu. Montaža je drugim rečima obavila svoj posao onda, kada su — po Ajzenštajnu — »kadrovi stajali u međusobnoj vezi, i kada je konačni rezultat bio ne samo predviđen, nego je unapred određivao kako elemente, tako i uslove montaže. U takvim slučajevima konačni rezultat nastaje kao i »nešto treće«, ali puna slika načina na koji se određuje kadar, vrši montaža i određuje sadržina kadra i montaže, biće preglednija i jasnija«. (S. Ajzenštajn: »Montaža 1938«. Iskustvo kino br. 1, 1939).

Zadatak montaže je prema tome: 1, da doprinese postupnom razvijanju radnje i 2, da prema sadržaju celine tako postavlja kadrove, kako bi se što jasnije ispoljio objektivni sadržaj i smisao u samim kadrovima.

Ž. MITROVIĆ

[1]) Kod nas je pojam »kadra« vrlo širok. Kadrom se pre svega naziva onsovni filmski dramaturški elemenat, koji je u suštini stvaralačko sredstvo. Zatim se kadrom definiše zbir likovnih vrednosti u jednom takvom osnovnom elementu, tj. ono što se u određenom momentu vidi kroz objektiv. Najzad, taj termin se kao čisto tihnički pojam upotrebljava za onaj komad filmske pantijike na kome je registrovano jedno zbivanje.

Potrebno je da se u tom smislu razjasne izvesni pojmovi u našoj filmskoj terminologiji, što će nesumnjivo doprineti da se izbegnu nesporazumi ubuduće.

BIBLIOGRAFIJA

Ogledi iz književnosti, II kolo. U ovom kolu objavljeni su sledeći eseji: Jovan Popović: **Svetozar Marković**, Velibor Gligorić: **Jakov Ignjatović**, Đorđe Jovanović: **Odlomci o L. Lazareviću**, Krešimir Georgijević: **Josip Kozarac**, Đorđe Jovanović: **Pravi smisao Rankovićevog pesimizma**, Marijan Jurković: **O Vjenceslavu Novaku**, Đorđe Jovanović: **Radoje Domanović u svome dobu i današnjici**, Boris Ziherl: **Ivan Cankar i njegovo doba — Ivan Cankar kao publicist**, Đorđe Jovanović: **Nušić kroz pedeset godina srbijanskog društva**, Marin Franičević: **Proza Dinka Šimunovića**, Eli Finci: **Dva lika (B. Ćosić — A. Cesarec)**, Boris Ziherl: **Povodom sedamdesetogodišnjice Otona Župančiča.** Izdanje »Prosvete«, ćirilicom, Beograd, 1949 godine, cena 37 dinara.

Prežihov Voranc: **Solzice.** Uvodna reč o Vorancu ot Otona Župančiča. Izdanje »Mladinske knjige«, latinicom, Ljubljana, 1949 godine, 107 strana.

Branko Ćopić: **Muhaste pripovetke.** Na slovenački preveo Dr Vladimir Kralj. Knjigu ilustrovao Ivo Kušanić. Izdanje »Mladinske knjige«, latinicom, 1949 godine, Ljubljana, strana 86, cena ?

»Pionirski godišnjak«. »Biblioteka pionira« u izdanju »Novog pokolenja«, ćirilicom Beograd, 1949 godine, strana 264, cena?

Pretplatnicima »Književnih novina«

Obaveštavaju se pretplatnici »Književnih novina« da obnove svoju pretplatu.

Prilikom promene adrese, molimo da se naznači i stara adresa.

Administracija

Danijel Defo: **Robinson Kruso, život i pustolovine.** Preradio Kornej Čukovski; prevela Gordana Aćimović. Izdanje »Prosvete«, Beograd, 1949 godine, strana 255, cena 40 dinara.

M. Sejers i A. E. Kan: **Tajni rat protiv Sovjetske Rusije.** Izdanje Biblioteke »Trideset dana«, ćirilicom, Beograd, 1949 godine, strana 446, cena 40 dinara.

Džek London: **Džeri sa ostrva, preveo Mihailo Đorđević** »Biblioteka pionira«, izdanje »Novog pokolenja«, ćirilicom, Beograd, 1949 godine, strana 214, cena 31 dinar. nara.

Džon Golsvordi: **Pripovetke.** Sadržaj: Jabuka, Tovarno marvinče, Zavada, Savest, Vrlina, Suma, Salta pro nobis, Bivši—299, Hrabrost, Pocepana cipela, Vrhunac, Spasenje jednog Forsajta. Izdanje »Matice srpske«, ćirilicom, Novi Sad, 1949 godine, 291 strana, cena ?

REDAKCIONI ODBOR:
Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đonović i Dmitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIZEVNE NOVINE

Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara

Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.

Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1—9060378
Poštanski fah 617

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.